

DE

DELAVSKA ENOTNOST št. 35 - leto XXXVII

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Vojko Černelč, odgovorni urednik: Bojan Samarini

V Ljubljani se je sestel širši sindikalni aktiv

Foto: A. Agnič

Razpravo »diktira« življenje

V sredo so se zbrali na posvetu v Ljubljani predsedniki in sekretarji občinskih in medobčinskih svetov Zveze sindikatov in republiških odborov sindikatov. Pod odločno taktirko predsednika RS ZSSV Vinka Hafnerja so ocenili minule skupščine občinskih svetov ZS, spregovorili so o pripravah na skupščine republiških odborov sindikatov Slovenije ter o vsebinskih ter politično organizacijskih pripravah na slovenski in zvezni kongres Zveze sindikatov.

Udeleženci posveta so se zavzeli za »živo« razpravo o osnutkih kongresnih dokumentov, ki morajo prodreti v vsa samoupravna okolja. Pri tem pa so se še posebej zavzeli za to, da ta čas v osnovnih organizacijah sindikata in v občinskih svetih ZS več spregovorimo o uresničevanju zakona o združenem delu ter o oblikovanju splošnih samoupravnih aktov v temeljnih in drugih organizacijah združenega dela ter v samoupravnih delovnih skupnostih. Zato nas 11. de-

cember, ko moramo imeti sprejete samoupravne splošne akte, ne sme presenetiti. Kajpak pa pri vsem tem ne smemo pozabiti tudi na temeljito analiziranje gospodarjenja po tričetrletnih periodičnih obračunih, predvsem pa v tistih temeljnih organizacijah in občinah, kjer so »zgubarji«. Oba spleta sta aktualna in jima kaže v predkongresnih razpravah in v prihodnje v konkretni politični akciji sindikata posvečati še več skrbi.

Več na 4. strani.

Kako izkoristiti zmogljivosti

Minuli četrtek je koordinacijski odbor sindikata SOZD Slovenijalesu v sodelovanju z RO sindikata delavcev lesne industrije in gozdarstva ter RO sindikata delavcev trgovine organiziral zanimivo problemsko konferenco o planiranju v SOZD Slovenijalesu. Ta problemska konferenca je bila le ena v vrsti podobnih konferenc, ki jih bodo sindikati organizirali v pomembnejših industrijskih dejavnostih kot svoj prispevek v vsebinskih pripravah na 9. kongres Zveze sindikatov Slovenije.

Na konferenci v Slovenijalesu sicer udeleženci niso obsežneje razpravljali o uspehih, zagatah in stranpotih planiranja v njihovih delovnih organizacijah in na ravni sestavljene organizacije, vendarle je bilo mogoče iz razprave izluščiti nekaj pomembnih napotkov za nadaljnje uveljavljanje planiranja na vseh ravneh organiziranosti združenega dela. Predvsem je pomembno, da so se udeleženci konference na podlagi ugotovitev iz razprave dogovorili, kako bodo sindikalne organizacije čim bolj ustvarjalno

vključili v proces nastajanja planov. Prav tako so se dogovorili, kako bodo s posameznimi konkretnimi akcijami pospešili nastajanje takšnega planiranja v Slovenijalesu, da bo združenemu delu pri ustvarjanju dohodka v polno pomoč. Nič manj pomembno pa ni sklep, da akcija v Slovenijalesu, čeprav jo je spodbudil 9. kongres, ne bo trajala — samo do kongresa.

R. B.

Se zadnja kontrola pred vstopom v šolo. Malega prvošolčka je seveda v hišo prve učenosti pripeljal očka. Takih prizorov smo lahko videli v prvih septembrskih dneh veliko. Da, začele so se skrbi, pa vendarle ne smemo pozabiti, da šola ni le skrb očetov in mamic, prosvetnih delavcev... Mladi rod je naša, družbena

Do 15. septembra bodo vsi učenci imeli vse potrebne šolske knjige

Učbenikov dovolj

Sonja Gašperšič

Naš časnik je že v drugi ponovni juliji poročal o tem, kako uresničujemo družbeni dogovor o organiziranju preskrbi učencev osnovnih šol z učbeniki. Na prvi dan novega šolskega leta pa so družbeni odboja podpisnikov tega dogovora na posebni konferenci seznanili, kako in kje se uresničuje dogovor, in kje so še določeni problemi in kako naj bi jih razrešili.

Dobra dva meseca po podpisu družbenega dogovora, zdaj ob začetku novega šolskega leta, je ocena uresničevanja dogovora kar zadovoljiva. V tem kratkem času je predvsem prišlo do bolj skladnega povezovanja vseh, ki imajo na skrbi pripravo učbeni-

kov in preskrbo učencev z učbeniki. Odraslega povezanja je, da je v dveh tretjinah občin bil sklenjen akcijski načrt, da so se dogovorili, kako organizirati preskrbo učencev z učbeniki in da je prišlo do tesnega sodelovanja med knjigarnami in šolami. Akcija je uspela zlasti tam, kjer so se vanjo vključili tudi sveti šol in starši. Uspeh akcije se kaže končno v tem, da je letos po knjigarnah bilo mnogo manj individualnih nakupov učbenikov, mnogo pa seveda še nakupovanja učnih pripomočkov, saj so organizirano preskrbo učencev s temi omogočili le ponekod. Končno lahko rečemo, da smo tudi letos kar precej uspeli razširiti akcijo za brezplačne ali ce-

nejsje učbenike. Ni sicer natančnih podatkov o tem, kje vse so zagotovili učencem že povsem brezplačne učbenike (znani so le primeri iz Slovenskih Konjic, Slovenske Bistrice, Radovljice, Tolmina, Škofje Loke), toda na večini šol so organizirali knjižnice rabljenih učbenikov za izposojajo, marsikje pa so občinske izobraževalne skupnosti že dale nekaj družbenih sredstev za dokup manjkajočih novih učbenikov.

To oceno lahko podkrepimo tudi z nekoliko natančnejšimi podatki. Izobraževalna skupnost Slovenije je ob koncu julija poslala občinskim izobraževalnim skupnostim vprašalnik, na katerem

Nadaljevanje na 2. strani

Pokrovitelja Borštnikovega srečanja

Republiški odbor sindikata delavcev kulture nas je obvestil, da bosta pokrovitelja letošnjega Borštnikovega srečanja republiški svet Zveze sindikatov Slovenije in mariborska SOZD Konstruktor.

Otvoritveni govor na Borštnikovem srečanju bo 19. oktobra

imel predsednik Zveze sindikatov Slovenije Vinko Hafner. Na tem gledališkem srečanju bo tudi delovni simpozij, na katerem bodo med drugim obravnavali samoupravljanje v gledališču. Borštnikovo srečanje, ki bo trajalo do 28. oktobra, bo torej tudi v dneh kongresa Zveze sindika-

tov Slovenije. V treh kongresnih dnevih si bodo delegati lahko ogledali nekatere najpomembnejše gledališke predstave Borštnikovega srečanja.

Z zbiranjem rabljenih učbenikov smo dosegli, da se je nakup novih učbenikov zmanjšal za 40 odstotkov — Ostanke zaloga učbenikov se s šol že vračajo v knjigarne

Učbenikov dovolj

Nadaljevanje s 1. strani

rega je do 31. avgusta odgovorilo 45 skupnosti oziroma tri četrtine vseh občinskih izobraževalnih skupnosti. Po teh odgovorih lahko sodimo, da se je v akcijo za organizirano preskrbo z učbeniki vključilo 44 občinskih skupnosti, da je akcijske načrte sprejelo 40 skupnosti, da so se v 37 občinskih izobraževalnih skupnostih dogovorili, da učenci pustijo rabljene učbenike v šoli, da so sprejeli časovno opredeljene roke za potek akcije, medtem ko iz odgovorov ni razvidno, za kakšen način organizirane preskrbe z učbeniki so se odločili.

Ugoden premik, ki je bil dosežen z zbiranjem rabljenih učbenikov, je ta, da je letos upadla prodaja učbenikov za okoli 40 odstotkov, kar pomeni, da celotna družbena akcija le vodi k zmanjševanju sredstev za učbenike v Sloveniji (družbenih in iz družinskih proračunov).

Občinske izobraževalne skupnosti so prispevale za nabavo učbenikov 5.956.569,00 din, kar bi bilo povprečno 54,97 din na učenca, seveda pa so bili prispevki zelo različni, od 10, do 150,00 din na učenca. Seveda pa so še zelo pomanjkljivi podatki o tem, koliko so šole zbrale sredstev za nabavo učbenikov (ali pocenitev) neposredno od delovnih organizacij, ki imajo nad šolami patronat, ali na drug način (denimo z delom učencev). Znani so le trije primeri, kjer so z akcijo preko občinskih sindikalnih svetov uspeli angažirati tudi sredstva delovnih organizacij: v občinah Ajdovščina, Sevnica in Ljubljana-Siška, primer Iskre iz Ljubljane. V teh krajih so zbrali 78.000,00 din. Kot rečeno so to seveda nepopolni podatki, čeprav je tudi res, da je neposrednih povezav v akciji za učbenike med delovnimi organizacijami in šolami še zelo malo.

Končno je še zanimiv podatek, da je od 28 občin, ki so namenile določena družbena sredstva za nabavo učbenikov, 19 občin takih, ki prejemale solidarnostno pomoč. To je zelo spodbudno, saj se prav s tem zmanjšuje socialno razlikovanje med otroki v ekonomsko šibkejših in ekonomsko bogatejših občinah. Iz odgovorov na vprašalnik pa je tudi razvidno, da prav občine, ki prispevajo večino sredstev za so-

lidarnost, same niso namenile za nabavo učbenikov nobenih sredstev. Zakaj, tega seveda ne vemo!

In kje so problemi? Že julija smo poročali, da akcija najbolj poteka na širšem mariborskem, celjskem in koprskem območju, da pa so se najslabše odrezali v Trzinu, Kranju in Ljubljani, razen v občini Ljubljana-Vič. Zato torej ni čudno, če so nas časopisi v dneh pred začetkom šolskega leta znova opozarjali na kupovalno mrzlico, še posebej v Ljubljani. Tudi nejevolje staršev je bilo precej, saj je v knjigarnah zmanjkovalo nekaterih učbenikov, kar pa seveda ne pomeni, da niso na zalogi. Po dogovoru so morale šole najkasneje do 5. septembra vrniti največ do 10 odstotkov odvečnih učbenikov, ki so jih naročile, ne pa tudi potrebovale. Ta dogovorjena remitenda že prihaja v teh dneh nazaj v knjigarne. Če je torej ob koncu avgusta in v začetku septembra po nekaterih knjigarnah še bila praznina, je po 5. septembru ne bi smelo biti več. Založniki zagotavljajo, da je natisnanih dovolj učbenikov in ko bodo izšli še zadnji štirje, bi do 15. septembra morali imeti vsi učenci vse učbenike.

Že prej pa smo omenili, da so organizirano preskrbo s šolskimi pripomočki žal le malokje organizirali, zato je kupovalna mrzlica tudi zavoljo njih, saj na tem področju deluje v glavnem (po komercialnih reklamah sodeč) še zakon tržišča. Glede učnih pripomočkov tudi otroci sami marsikaj nepotrebnega izsiljujejo pri starših, ali pa jih navajajo k temu celo šolniki, kot na koprskem, kjer so ponekod rekli: no, učbenike smo vam preskrbeli, po ostalo pa pojdite v Trst!

Prav glede bolj organizirane nabave učnih pripomočkov se bomo morali prihodnje leto boljše organizirati, ne le zaradi nakupovalne mrzlice, bolj zato, da se bodo zahteve šol po učnih pripomočkih poenotile. Prav tako bomo morali v prihodnje tudi več storiti za šolske knjižnice rabljenih učbenikov na srednjih šolah, saj ti so še mnogo dražji; in v tem pogledu bo potrebno družbeni dogovor še razširiti.

Družbena sredstva za nabavo novih učbenikov za šolske knjižnice bomo morali v bodoče načr-

tovati skupaj z delavci, jih vključevati v programe in samoupravne sporazume o potrebnih prispevkih delavcev za izobraževanje, kot so to že doslej sporazumno uredili v občinah Radovljica, Velenje in Škofja Loka. Nemara bo prav ta način zagotavljanja družbenih sredstev za učbenike v prihodnje prevladoval. Neposredna denarna pomoč šolam za učbenike s strani delovnih organizacij, ki imajo patronat, pa se bo gotovo bolj uveljavila čez leto ali dve, ko bodo ob šolah začele enote izobraževalnih skupnosti, ki bodo celotno akcijo lahko programsko časovno in denarno načrtovali. Vsekakor bo treba tudi bolj razviti delovno povezavo šol z delovnimi organizacijami in krajevnimi skupnostmi, saj bi tudi učenci sami lahko z določenimi delovnimi akcijami prispevali za-

služek v fond za nabavo brezplačnih učbenikov. Kot na Kosovu, kjer so se šole povezale s kmetijskimi delovnimi organizacijami in učenci sodelujejo pri obiranju grozdja, zaslužek pa dobi šola za skupne potrebe.

Za konec naj zapišemo le še to: šole, ki še niso vrnilo knjigarnam odvečnih novih učbenikov, naj to čimprej store. Skupne letošnje zaloge učbenikov v Sloveniji so po zagotovilih nekaterih založnikov celo večje, kot so potrebe.

RO sindikata delavcev v prometu in zvezah

V boj za »žive« SIS

Minuli petek so se sestali člani RO Sindikata delavcev v prometu in zvezah. Plenarno sejo so namenili obravnavanju gradiva za slovenski in zvezni kontres Zveze sindikatov, sprejeli so predlog poročila za skupščino tega RO, prav tako pa so potrdili tudi osnutek usmeritve dela republiškega odbora sindikata v prometu in zvezah za prihodnje.

Razprava na seji je bila obsežna, saj so člani RO spregovorili tudi o dosedanjih pomanjkljivostih v tem sindikatu, predvsem pa so kritično analizirali razmere, s katerimi se srečujejo v gospodarstvu in pri samoupravljanju v vseh vejah te dejavnosti. Največ skrbi pa so namenili tistim vprašanjem, ki zadevajo delovanje samoupravnih interesnih skupnosti v prometu in zvezah, težave s katerimi se srečujejo pri ustanavljanju samoupravne interesne skupnosti za cestno gospodarstvo in tudi pomanjkljivosti, ki so v delu SIS za PTT promet.

V razpravi so ocenili, da je storjen pomemben korak naprej pri krepitevi SIS za železniški in luški promet, »srečevanje« in združevanje interesov potrošnikov in izvajalcev železniških in luških storitev v SIS se je pokazalo kot dobra oblika dogovarjanja. Uspehe beležimo predvsem v obnavljanju infrastrukture, v povečani varnosti v železniškem prometu zaradi modernizacije

signalno varnostnih naprav, v področju oblikovanja cen in v drugih lahko naštevani. Ta čas teče, zato je treba ustanoviti območne skupnosti, ki bodo še bolj priležale dogovarjanju med izvajalci in uporabniki tovrstnih storitev delovnim ljudem in občanom, organizacijam združenega dela.

Najdlje pa so prav gotovo prišli v SIS za PTT promet, kjer so že ustanovili poleg republiške tudi območne skupnosti, zdaj pa že razmišljajo o ustanovitvi v občinah. Spodbudno je, da so ocenili na seji, da so se porabniki storitev v tako velikem številu »odzvali« združevanju sredstev za razširitev telefonskih priključkov, kar nedvomno kaže na obojestranski interes »partnerjev« v SIS za prihodnji razvoj PTT omrežja in hkrati tudi deluje, kako pomembna je vloga samoupravnih interesnih skupnosti pri tem.

No, povejmo, da je najpomembnejši zagat v cestnem gospodarstvu, kjer jim še po nekaj letih ne bodo uspeli ustanoviti samoupravnih interesne skupnosti. Navkljub številnim objektivnim razlogom ne manjka tudi subjektivni, ki so često ozkih, podjetniško ali regionalno obarvanih interesov, jim bodo morali tudi v sindikatu pritrčiti peruti. Na seji RO so dogovorili, da bo tudi v prihodnje med osrednjimi vprašanji politične naravnosti tega sindikata boj za okrepitev samoupravnih interesnih skupnosti, vendar pa bodo svojo akcijo usmerili ob tem tudi v samoupravno preobrazbo organizacije združenega dela v prometu in zvezah.

Kadrovanje v sindikatih

Odmik od dogovorov

Marjan Horvat

Na minulem posvetu predsednikov in sekretarjev občinskih in medobčinskih svetov ZS in republiških odborov sindikatov smo slišali tudi podatke o strukturi izvoljenih delegatov za slovenski in jugoslovanski kongres Zveze sindikatov. Z njo smo lahko le deloma zadovoljni, kajti podatki kažejo, da smo v skupščinah občinskih svetov mladim 39 občinskih svetov evidentno malo posvetili premalo skrbi, saj je njihovo zastopstvo med delegati pre nizko.

Struktura že izvoljenih delegatov za oba kongresa:

9. kongres ZSS	
Število delegatov	304
Žensk	36,1 %
mladih do 27. leta	9,4 %
Članov ZK	75,6 %
Delavcev iz neposredne proizvodnje ali osnovne dejavnosti	61,5 %
8. kongres ZSJ	
Število delegatov	141
Žensk	27 %
mladih do 27. leta	7,8 %
Članov ZK	88,7 %
Delavcev iz neposredne proizvodnje ali osnovne dejavnosti	44 %

Prav gotovo to ni nepomembna pomanjkljivost v sestavljanju in izvolitvi delegatov za kongres, saj po svoje kaže, da se dogovorov ne držimo, če pa smo lahko sorazmerno zadovoljni s strukturo izvoljenih delegatov za oba kongresa, ne smemo biti s podatkom, da le 39 občinskih svetov evidentno malo posvetili premalo skrbi, saj je njihovo zastopstvo med delegati pre nizko. Nad tem podatkom se lahko zmotimo, četudi lahko kot olajševalno okoliščino navedemo realno snico, da so se v številnih občinah vodstva občinskih svetov spremenila, pa novi predsedniki in sekretarji morda niso zadostno seznanjeni z dosedanjimi dogovori. Pravo opravičilo pa to lahko pak ne sme biti! Na posvetu so vsi udeleženci seznanili ponovno z zasnovo sestave RS ZSS in njegovih organov. Upajmo, da bodo dogovor, ki so ga sprejeli, z mudoma pristopijo k evidentiranju, tokrat držal. Še posebej za tege delj, ker je kadrovanje zvezi sindikatov in druge pomembne sestavni del vsake nje politične aktivnosti.

Predsednik sveta ZSJ Mika Špiljak govoril v Novem Sadu

Aktivnost sindikatov in delavski interes z roko v roki

Na razširjeni seji sveta Zveze sindikatov Vojvodine, namenjeni pripravi na bližnjo volilno konferenco, je v razpravi sodeloval tudi predsednik sveta ZSJ Mika Špiljak.

Mika Špiljak je bil zelo kritičen pri ocenjevanju posameznih področij, kjer sindikat še ni prišel do popolnejšega izraza. Omenil je, da bi osnovne organizacije zveze sindikatov morale postati vplivnejši dejavnik pri uredništvu in zbiranju stavniških načel in zakona o

združenem delu, v razvoju samoupravnih socialističnih odnosov in pri neposrednejšem vplivu proizvajalcev na sprejemanje sklepov o najbolj pomembnih vprašanjih.

Nadalje je Mika Špiljak opozoril na prizadevanja, da bi pod plaščem socialne politike in solidarnosti zmanjšali pomen nagrajevanja po delu, kar ni v skladu z odločitvijo, da dosežemo večjo produktivnost, višji dohodek in boljši standard delovnih ljudi.

»Ne moremo biti zadovoljni tudi z uresničevanjem sprejete politike v stanovanjski politiki, o kateri bomo govorili na najvišjih sindikalnih zborih,« je dejal Mika Špiljak. »Opazili smo tudi deformacije pri izplačevanju sredstev za tople obroke, ne moremo pa se tudi pohvaliti pri zagotavljanju boljših pogojev za oddih in rekreacijo delovnih ljudi.«

Predsednik sveta zveze sindikatov Jugoslavije se je še posebej

ustavil pri problemu zaposlovanja in opozoril na neskladje med številom prijavljenih ljudi brez zaposlitve in številom iskanih profilov kadrov v gospodarstvu. Mika Špiljak je dejal, da pri nas še vedno vzbujajo večje zanimanje tako imenovani uradniški poklici, ne pa delovno mesto v proizvodnji, kar bi morali po njegovih besedah čimprej preseči.

Mesec dni in pol po katastrofalnem požaru v velenjskem rudniku

Rudarji se ne dajo

Damjan Križnik

»Strašno! Teško je opisati. Na delo sem prišel ob 5.30, pol ure kasneje sem bil že na čelu, 300 metrov globoko. Nisem se še dobro oddahnil, ko se je začelo kaditi. V trenutku me je zajel dim. Normalna pot iz jame je bila v ognju, umaknili smo se po daljši. Dobro pol ure smo tekli. Kako naj vam opišem trenutek, ko se mi je nasmejalo sonce?«

Tako je opisal svoj boj za življenje Izudja Ahmetašević, tako so govorili vsi rudarji, ki so tiste dne srede, 26. julija letos, prišli na ših v jamo Pesje, ne vedoč, da se bo, še preden bodo zavihтели trampe, spremenila v pravi peklo. Življenja treh — Irfana Čauševića (23 let), Nikole Jariča (27) in Rasima Mujkića (32) — so za vselej ostala v tem temnem zemljinem drobčju...

Reševalci storili vse, kar je bilo v njihovi moči

»Kje so vzroki požara, ki je tako zelo prizadel našo delovno organizacijo, zaenkrat še ne vemo,« nam je dober mesec dni po nesreči v velenjskem rudniku povedal Avgust Terjav, glavni inženir proizvodnje. »Preiskave namreč doslej še niso zaključene, zato vam točne informacije ne moremo posredovati. Domnevoamo, da je požar nastal zaradi vžiga premoga pod trakom 11-a, in to najverjetneje zaradi okvare taljčka.«

Po prvih obvestilih, ki so jih tistega usodnega 26. julija dobili iz tovov, so sprva menili, da gre za ogenj manjšega obsega. Zagoreli so namreč trakovi 11-a, 20 in 30, hkrati pa tudi glavni odvoz iz etaža na kotah 155 in 145 jame Pesje. Že kmalu nato pa so zvedeli, da je neprehodna tudi kota 225 in da je dim zajel še etažo na koti 145. Nemudoma so organizirali reševalno akcijo, vendar reševalcem ni šlo vse po načrtih, kajti njihov poseg je bil zaradi prekinitve telefonske zveze s starim jaskom izredno otežkočen. Ko so želeli z aktivnim gašenjem lokalizirati in pogasiti požar, jim je začelo povzročati preglavice pomanjkanje vode. Ugotovili so, da jim je pogorel visokonapredni vod, ki napaja jamo Škale in da je zaradi tega prišlo do izpada električne energije. Ker so zaradi tega prenehale delovati črpalke na kotah 175 in 229, je zmanjkalo vode za gašenje usodnega traku 11-a. Ker kolonarne vode, ki so jih dovajali iz mestnega vodovoda, niso zadostale za boj z ognjenimi zublji, so poklicali na pomoč gasilce, ki so nato dovajali vodo v jamo.

Navkljub izrednim naporom, da bi pogasili požar, se je ogenj nadalje bolj razplamteval in širil,

tako da je kmalu postalo jasno, da mu z vodo ne bodo kos. Hkrati pa so ekipe, ki so iskale pogrešane rudarje, začele poročati, da se v izstopnih progah na čelu nabira metan. Ob 11.43 so se tako začeli pripravljati na morebitno zaprtje celotnega področja. Medtem so se z ognjem še naprej borili z vodo, reševalne ekipe pa so mrzlično iskale pogrešane rudarje. Ob 18.50 so jih našle, toda pokojne. Ob desetih zvečer so začeli z zazidavanjem, ob enih naslednjega dne so zaprli zidove — pet so jih izdelali in napravili še dva zadelka — ustavili ventilator in tako zadušili požar.

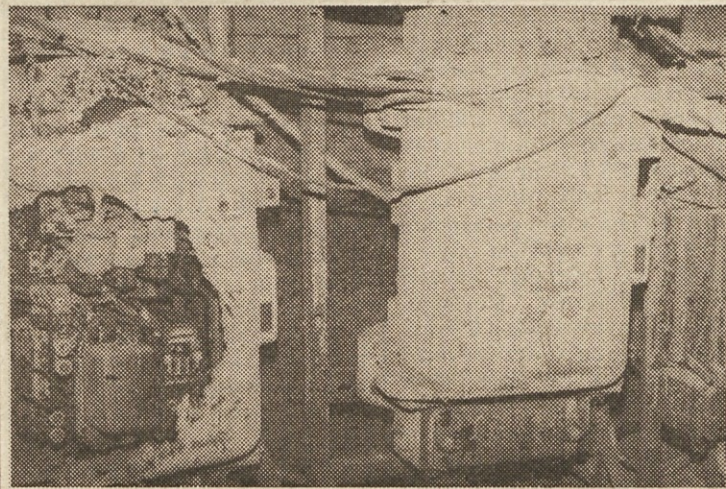
»Delo naše reševalne ekipe je bilo izredno težavno; delali so pri temperaturi skoraj 50 stopinj Celzija,« pravi Avgust Terjav. »Naj še povem, da so nam drugi slovenski rudniki ponudili pomoč, takoj ko so zvedeli za nesrečo, vendar je nismo potrebovali, ker imamo sami dovolj številno reševalno četo (150 ljudi).«

Za skoraj 18 starih milijard škode

Zaprtje jame Pesje, s čimer je bil onemogočen tudi odvoz premoga iz Škal, je botrovalo velikanskemu izpadu proizvodnje. Po planu bi naj namreč velenjski rudarji v mesecu juliju nakopali 11.200, v mesecu avgustu pa 11.300 ton premoga dnevno. Manjka torej 220.000 ton premoga, kar v dinarjih (upoštevaje planirano kalorično vrednost za leto 1978 ter dogovorjeno in potrjeno ceno za energetske premog) pomeni 71.159.088,00 din. Požar je uničil opremo v vrednosti 69.215.621,88 dinarja, re-promateriala za 6.044.418,32 dinarja, povzročil škodo na jamskih prostorih v višini 10.000.000,00 din, sanacijski stroški znašajo 18.354.766,00 dinarjev, represivni ukrepi pa 2.456.444,62 dinarja. Če vse to seštejemo, dobimo 106.071.250,82 dinarja, če pa k temu prištejemo še 71.159.880,00, kolikor znaša izpad proizvodnje, dobimo 177.231.130,82 dinarja ali skoraj 18 milijard starih dinarjev. Toliko znaša škoda, ki jo je povzročil požar!

Da škoda ne bi bila še večja, so si v Velenju na moč prizadevali čimprej vključiti v proizvodnjo vsaj del jame. Četrtega avgusta so napravili prehod preko izvoznega nadkopa Pesje ob traku 11-a v jami Škale, dva dni kasneje so pognali ventilator Pesje, s katerim so prezračili dotlej zaprte jamske prostore, 8. avgusta pa so že obložili odkope v jami Škale, s čimer so povečali proi-

Po teh valjčkih je do usodnega 26. julija tekel transportni trak, naložen z izkopanim premogom. Guma je zgorela, visoka temperatura pa je povsem zveržila konstrukcijo

Takole pa so po požaru izgledala električna stikala. Levo stikalo je zaradi izredno visoke temperature (okoli 800 stopinj Celzija) celo eksplodiralo.

zvodnjo premoga od tedanjih 5.000 na 10.000 ton dnevno. Ko so uredili še odvoz iz jame Pesje, je 21. avgusta, torej po treh tednih, proizvodnja nemoteno stekla.

Sindikati priskočili na pomoč

»Seveda bi lahko imel ta požar neslutene posledice za vse slovensko gospodarstvo. Na srečo pa je bilo letošnje hidrološko leto dovolj dobro, da ni primanj-

kovalo električne energije,« nadaljuje Avgust Terjav in dodaja, da so imeli v »rezervi« 700.000 ton premoga za šostanjske elektrarne, te pa ga, kadar delajo s polno paro, porabijo tudi do 16.000 ton na dan.

In kako bodo v Velenju pokrili nastalo škodo? Razgovori z zavarovalnico so stekli in pričakujejo, da jim bo le-ta pokrila najmanj tretjino izgube. Ostalo kritje za izgubo pa iščejo v republiških rezervah (za to morajo imeti sanacijski program), interesni skupnosti elektrogospodarstva (zaradi izpada dohodka) in skladu za elementarne nesreče. Ker pa seveda te izgube ne bodo mogli takoj pokriti, bodo morali za nekaj časa dobiti premostitveni kredit za likvidnost. Naredili bodo tudi rebalans plana.

Zadnji dan v avgustu se je sestal tudi republiški odbor sindikata delavcev energetike in premogovništva Slovenije, ki je razpravjal o posledicah nesreče v velenjskem rudniku in načinu pokrivanja izpadlega dohodka. »Najprej smo izrekli pohvalo reševalcem, ki so preprečili še hujše posledice v velenjskih rovih,« je povedal predsednik tega odbora Teodor Jelen, »nato pa smo dali pobudo, da bi vsi delavci, zaposleni v elektrogospodarstvu, pomagali velenjskim rudarjem z enodnevnim zaslužkom. S tem pa seveda ne zapi-

Podobna usoda kot železniške tirs je doletela tudi ločno podporje

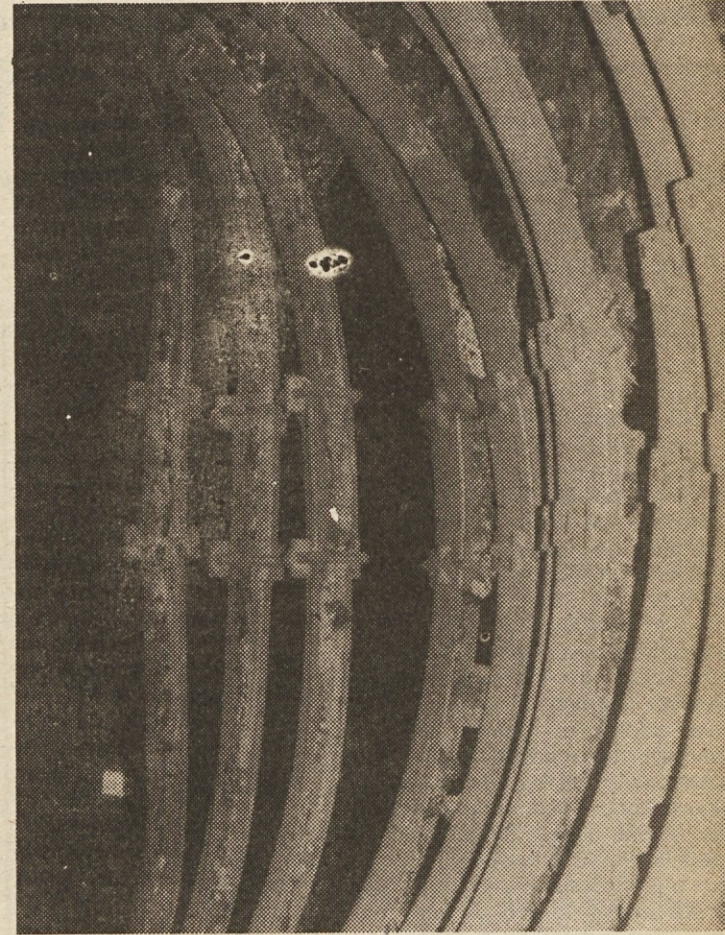
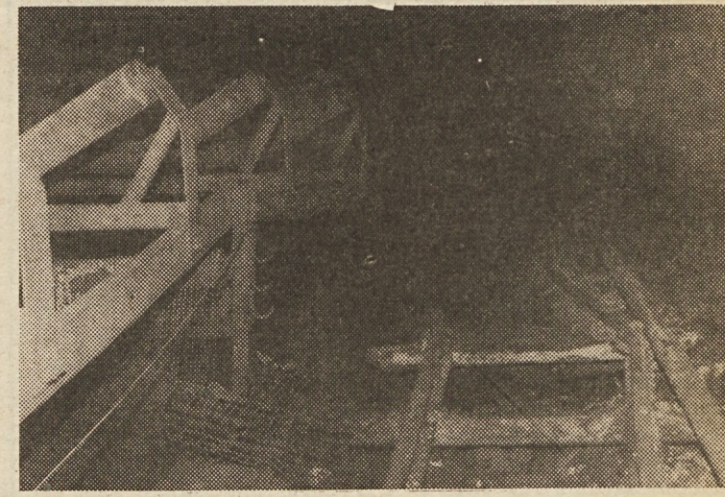

Foto: Arhiv REK

Tudi tiri, po katerih tečejo vagončki, niso bili kos veliki vročini. Čeprav debeli in iz železa, so se povsem skrivilili. Levo: zvita konstrukcija transportnega traku.

ramo možnosti, da bi tudi kate-rekoli druge organizacije združenega dela ravnale enako...«

Primanjuje delavcev

Navkljub številnim težavam, ki jih je katastrofalni požar tistega usodnega 26. julija nakopal na pleča velenjskim rudarjem, se ta čas v rudniku srečujejo še z drugimi, dolgoročno gledano, nič manj pomembnimi problemi.

»Ne moremo uvažati opreme z Zahoda,« pravi Avgust Terjav. »Tako letos praktično ne bomo dobili nobenega novega hidravličnega podporja, ostali pa bomo tudi brez elektrostrojne opreme, ki je pri nas ne izdelujejo. Če jo pa, pa se proizvajalci ne držijo dobavnih rokov. Tiste opreme, ki smo jo že lani naročili, doslej še nismo dobili. Če pa rudnik ne bo mehaniziran, se kaj lahko zgodi, da ga bomo morali ob pomanjkanju delavcev tudi zapreti...«

Da, prav pomanjkanje delavcev povzroča Velenjčanom nemalo preglavic. Predsednik kolegijskega poslovnega organa delovne organizacije Rudnik lignita Velenje Slavko Janežič je izdal okrožnico z naslednjo vsebino:

»Stalež RLV je 4277. Po letnem delovnem načrtu bi morali imeti v mesecu septembru 4344

zaposlenih, do konca leta pa bi se stalež moral dvigniti na 4582. Iz tega sledi, da je primanjkljaj delovne sile glede na letni načrt 305 mož. Glede na izkušnje, ki smo jih dobili pri požaru 26. julija, bo treba povečati število ljudi pri vzdrževanju mehanizacije in jamskih poti, kakor tudi na obzidavi, tako da bi, poleg s planom predvidenih ljudi, potrebovali še 100 oziroma skupno 400 mož. Pri delovni sili manjkajo predvsem kvalificirani ključavničarji, elektricarji in nova mlada delovna sila v rudarstvu. Poleg primanjkljaja delovne sile je problem tudi v stalnem povečevanju bolniških izostankov, še posebej pri mlajših ljudeh, ki prihajajo iz drugih republik.«

No, v velenjskem rudniku upajo, da bodo vsemu navkljub kos težavam, ki jih pestijo. Saj so jim vedno tudi bili...

V družboslovni zbirki založbe DELAVSKA ENOTNOST izide v septembru knjiga

dr. Pavao Brajša:

SPLOŠNA PSIHODINAMIKA SAMOUPRAVNEGA VEDENJA

Samoupravljanje, meni avtor, psihiater-praktik, ima tudi svoj psihološki oziroma psihodinamični aspekt in to je psihodinamika samoupravnega vedenja. Knjiga — napisana preprosto, razumljivo, bralno — pripoveduje o univerzalnosti samoupravnega vedenja kot specifičnega stališča do življenja in odnosov med ljudmi. Namenjena je vsem tistim, ki se žele podrobneje seznaniti s tistim, kar se dogaja v nas in okrog nas v času samoupravne preobrazbe naše družbe.

Cena 250 dinarjev.

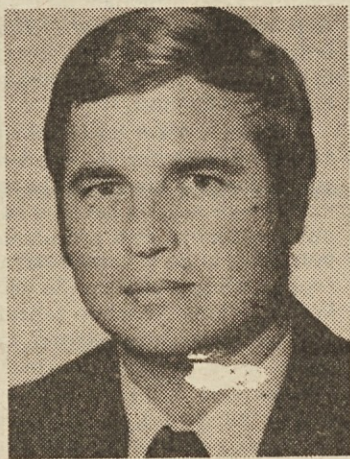
Naročila pošljite na naslov: ČGP Delo — TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4.

Spopad s samozadovoljstvom

Sodeč po dosednji javni razpravi, so osnutki dokumentov za slovenski in zvezni kongres zveze sindikatov dobri, seveda pa jih bo javna razprava, ki ta čas teče v osnovnih in občinskih organizacijah ter v republikanskih odborih sindikatov še v marsičem dopolnila. O poteh, stranpoteh in ovirah pri uveljavljanju novih družbenoekonomskih odnosov v praksi, o samoupravni organiziranosti ter o veljavi sindikata govorijo v naših kongresnih pomenkih nekateri delegati iz ljubljanskih občin Center in Moste-Polje. Pogovarjali smo se s predsednikom Jakušo iz ljubljanskega hotelskega podjetja Union, delegatom za zvezni kongres, z Brigito Blaj, svetovnetno delavko iz Most, delegatko za deveti kongres ZSS in njenima »delegatskima kolegoma« Jožetom Novakom, šoferjem v Viator-SAP in Štefanom Belščakom iz strojnih obratov ljubljanske Tehnike.

Zapečkarstvu je treba narediti konec

Štefan Belščak — Ljubljana-Moste-Polje

Sem iz strojnih obratov gradbenega podjetja Tehnika. Čeprav ne delam v gradbeni operaciji, pa me seveda vsi problemi, s katerimi se ta čas ukvarjamo v gradbeništvu, še kako zadevajo. Ne morem in ne morem razumeti, da se slovenski gradbinci tako počasi dogovarjamo o specializirani, o skupnih nastopih na trgu in o skupnih naložbah. Ustanovili smo sestavljeno organizacijo združenega dela ter dejali: »Zdaj bo bolje.« Toda kaj malo se je spremenilo na bolje, saj še vedno ne manjka nepoštenih konkurenčnih nastopov, boja za tržišče, nepoštenih kalkulacij in podobnega. Kot da bi si nekateri oddahnili, ko so se povezali v sestavljeno organizacijo, češ, saj bomo delali tako in tako po starem, politikom pa smo zavezali jezik.

Globoko pa sem prepričan, da moramo računati brez krčmarja, saj moramo začeti proces združevanja dela in sredstev nadaljevati, kajti le tako bomo uspeli znižati stroške gradnje, hitreje graditi in projektirati takšne objekte, ki bodo jih tehnološko sposobni graditi brez razsipavanja sredstev, brez nepotrebnega uvoza. Ali ni tudi v tem namen povezo-

Usposobiti moramo tudi sami sebe

Jožet Novak — Ljubljana-Moste-Polje

Če bom razpravjal na zasedanju slovenskega kongresa Zveze sindikatov, bom spregovoril o temeljnem položaju cestnih prevoznikov delovnih organizacij. S temi težavami se srečujemo pri gospodarjenju. Odvisni smo od gibanja cen nafte, od režima cen, prometne politike, pri tem pa imamo še težave z nabavo novih vozil, predvsem tistih iz tujine. Ta čas imamo v cestno-prevoznikih delovnih organizacijah tako različne tipe vozil, da ni mogoče povzročiti dodatne težave pri gospodarjenju, dražji naše prevoze. Gospodarjenje v smislu dobrega gospodarjenja, kot smo zapisali v ustavi, skorajda ni možno.

Kljub temu pa se v naši dejavnosti še vedno prepočasno povezujejo, dogovarjamo o skupnih nastopih in se preveč ubadamo vsak z vsem. Specializirati bi se morali mnogo bolj, kot smo se doslej. Nam v Viatorju in SAP je končno le uspelo, da smo se

tega pa se mi zdi, da še vse preveč informacij, odločitev in rešitev ostaja le v vrhovih delovne organizacije, tako da smo delavci še vedno v resnici le glasovalni stroj.

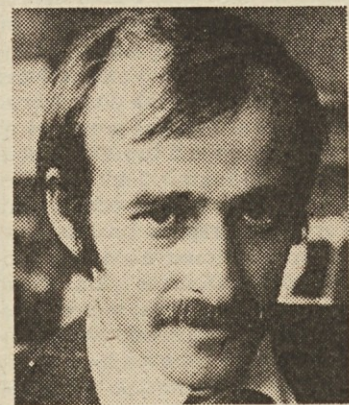
Večkrat bi tudi morali spregovoriti o naši tehnološki, samoupravni in politični organiziranosti, vendar ne s togega formalnega aspekta, temveč s stališča, koliko naša organiziranost omogoča večje gospodarske učinke, večjo produktivnost in boljše rezultate dela. V temeljni organizaciji združenega dela bi bilo mogoče na tem področju marsikaj storiti z bolj zavzetim delom sindikata.

Prepričan sem, da nova organiziranost zveze sindikatov zagotavlja nadaljnjo okrepitev družbenopolitične vloge sindikata v samoupravnem in družbenopolitičnem življenju. Na vodstva osnovnih organizacij sindikata nalagam mnoga težka in odgovorna bremena, zato tudi mislim, da sindikalnih konferenc na ravni delovnih organizacij ne bi smeli »razmontirati«, morali bi le opredeliti njihovo vlogo, da ne bi več odločale v imenu osnovnih organizacij in delavcev, temveč da bi bile v pomoč osnovnim organizacijam in mesto za dogovarjanje in sporazumevanje o skupnih akcijah.

Marjan Horvat

Ob podobnih pogojih gospodarjenja — zelo različni rezultati

Tone Jakuša — Ljubljana-Center

»V naši občini smo se delegati za slovenski in zvezni kongres zveze sindikatov in člani predsedstva občinskega sveta ZS razdelili v delovne skupine po posameznih dejavnostih. Ta čas, ko je javna razprava o kongresnih dokumentih v polnem razmahu, sodelujemo na sestankih osnovnih organizacij, skupaj z njihovimi izvršnimi odbori se dogovarjamo za jesensko sindikalno »politično ofenzivo« pri uveljavljanju novih družbenoekonomskih odnosov v temeljnih organizacijah združenega dela, analiziramo težave, stranpote in dosežene rezultate na področju »oživljanja« dohodkovnih odnosov v praksi itd. Menim, da je to najboljše kongresno »gradivo«, pri čemer pa so nam usmeritve, zapisane v osnutkih kongresnih dokumentov, zelo dober kažipot za praktično delo.

Kot gostinskega delavca me kajpak najbolj zanimajo tista vprašanja, ki zadevajo gostinsko in turistično dejavnost v naši občini in v mestu. Na številnih sestankih smo doslej že govorili o zelo težavnih pogojih dela v naši dejavnosti, o slabih in ob tem še neurejenih pogojih za pridobivanje dohodka v gostinstvu in turizmu ter o celotnem spletu vprašanj in težav, ki iz tega izhajajo v procesu gospodarjenja in samoupravljanja. Že dlje ugotavljamo, da je akumulativnost v gostinstvu zelo nizka. Nekateri ocenjujejo, da smo vsi slovenski gostinci s čistim dohodkom, ki ga ustvarimo v enem letu, sposobni zgraditi en samcat boljši hotel. To dejstvo je sila pomembno za prihodnji razvoj gostinske in tu-

ristične ponudbe v naši republici. Sodim tudi, da moramo v prihodnje več spregovoriti v sindikatu o akumulativnosti, predvsem pa o gospodarjenju delovnih kolektivov z družbenimi sredstvi, zlasti zato, ker delovni kolektivi v enakih ali podobnih pogojih dela dosejajo zelo različne rezultate. Ko to naglas povemo, marsikateri direktor pa tudi sindikalni aktivist vzplamt, začne napletati o objektivnih razlogih zakaj ustvarjen dohodek ni višji, ne vpraša pa se o svoji krivdi, o subjektivnih razlogih. Slaba organizacija, šepava propaganda, neurejeni samoupravni odnosi... tudi v tem moramo iskati krivdo za slabe gospodarske rezultate. Šele tedaj, ko bomo pometli pred lastnim pragom, se bomo lahko »spopadli« s tako imenovanimi objektivnimi vzroki. Jesensko, zimsko, spomladansko in poletno, skratka, vsakodnevno politično ofenzivo sindikata moramo zato usmeriti v gospodarjenje z družbenimi sredstvi.

Danes imamo za takšno akcijo več možnosti kot včeraj, kajti po dolgem času nam je tudi v ljub-

ljanskem gostinstvu uspelo »integrirati« delo in sredstva. Da, za navednice sem, ko govorim o integriranosti, saj smo se le statusno povezali v štiri sestavljene organizacije združenega dela, v Ljubljani pa bo preteklo še precej vode, da bodo uveljavljeni dohodkovni odnosi, ko se bomo samoupravno dogovorili ter vrgli v staro šaro vse pogodbe, ki zdaj urejajo mesebojna razmerja. Za uveljavitev novih družbeno ekonomskih odnosov pa nam ni treba delati visoke šole, saj že imamo nekaj izkušenj. Marsičesa smo se lahko naučili iz izkušenj drugih. V sindikatu, predvsem pa v vodstvih osnovnih organizacij pa se moramo bolj usposobiti, da bomo lahko kos tistim, ki še vedno zavirajo uveljavljanje novih odnosov, in tistim, ki sodijo, da smo s tem, ko smo se povezali v to ali drugo organizacijo združenega dela, že uveljavili duha zakona o združenem delu, opravili z združevanjem itd.

Oba spleta vprašanj, ki sem jih omenil, pa morata biti v naši politični akciji v ospredju tudi tedaj, ko bomo oblikovali akcijske načrte za delo sindikatov po dejavnostih. Gradivo, ki je v javni razpravi, je dobro pripravljeno, vendar sem prepričan, da bodo skupščine občinskih in republikanskih odborov sindikatov še nekoliko »posolile« poročilo in osnutek sklepov za oba kongresa. Bržčas bi bilo tudi prav, ko bi na slovenskem kongresu več pozornosti namenili tudi akcijskim načrtom posameznih sindikatov, saj sodim, da bo kljub novi organiziranosti tudi v prihodnje ostalo občinskim in republikanskim odborom sindikatov mnogo dela.

Nič več na dveh stolah

Brigita Blaj — Ljubljana-Moste-Polje

»Oh, pa sindikat,« so še pred leti zamahnili z roko tisti, ki jim njegova vloga v družbenopolitičnem življenju ni bila po volji, ali pa tisti, ki so menili, da sindikat ne more storiti veliko več kot to, da organizira izlet in poskrbi za ozimnico. Tako je bilo kar nekaj sram ljudi povedati, da delajo v tem ali onem sindikalnem organu, da so se na sestanku zavzeli za to ali ono.

V zadnjih štirih letih pa se je ugled sindikata popravil. Vse bolj se krepi prepričanje — tudi med prosvetnimi delavci, h katerim sama sodim — da je sindikat nujen za oblikovanje novih odnosov v naši družbi. Za sindikat prosvetnih delavcev v naši občini lahko trdim, da je prevzel vajeti v svoje roke, bodisi ko odločamo o delitvi sredstev za osebne dohodke, o gospodarjenju, bodisi ko je na dnevnem redu stanovanjska problematika. V tem smo naredili velikanski korak naprej. Najbolj pa se mi zdi pomembno, da vodstvo sindikata ne sedi več na dveh stolah ali celo »manevrira« med direktorji in delavci. Ti časi so mimo. Odločen razredni odnos do vseh vprašanj, predvsem pa do samouprave postaja kriterij za veljavo vodstev osnovnih organizacij sindikata.

V šolstvu se seveda srečujemo z nekaterimi posebnostmi. Mislim na to, da nimamo strokovnih služb in pravnikov, ki bi nam pri-

pravljali osnutke samoupravnih aktov, po javni razpravi pretresali pripombe in nato formulirali člene. To delo opravljajo izvršni odbori osnovnih organizacij sindikata ob bolj ali manj uspešni pomoči ljudi zunaj šol, vendar pa na podlagi dogovorov, enotnih stališč in usmeritev, za katera se dogovorimo v občinskem odboru sindikata delavcev vzgoje in izobraževanja.

Pravilnike o delitvi sredstev za osebne dohodke smo v naši občini pripravljali na enak način, kot sem opisala. Za vse prosvetne delavce smo uveljavili enake osnove, ne glede na izobrazbo, njihovo prizadevnost, rezultate in uspešnost pa posebej ocenjujemo. To ni lahka naloga in tistih 25 odstotkov gibljivega dela za osebne dohodke delimo po temeljiti presoji. Vendar pa mislim, da bomo kaj kmalu mo-

rali uveljaviti bolj natančna merila in stimulirati tudi tiste, ki se dodatno izobražujejo ali pa so že končali višjo ali visoko šolo. Doslej nam to še ni uspelo; tavamo in se vrtimo v začaranem krogu lastne neinventivnosti.

Namesto opozorila naj zastavim vprašanje: kaj vse bomo še morali v naši družbi storiti, da se bo družbeni ugled prosvetnih delavcev povečal, da bomo lahko gospodarili tako kot drugi, in da bomo lažje reševali svoje stanovanjske probleme, ki so tako zelo pomembni za zadovoljstvo vsakega zaposlenega na tem občutljivem in družbeno pomembnem področju? Resnici na ljubo moram povedati, da se odnos družbe do prosvetnih delavcev prepočasno spreminja na bolje. Morebiti moramo tudi sami več storiti za to in stopiti iz anonimnosti in iz zaščitnega stena.

Kar zadeva sindikat, bi rada povedala še nekaj. Prepričana sem, da morajo biti komunisti idejna hrbtnica v dejavnosti vsake osnovne organizacije sindikata. Sicer pa smo tako sklenili tudi na zadnjih partijskih kongresih. In ker je temu tako, bomo morali mnogo bolj odkrito in mnogo bolj odločno zastaviti v partijskih organizacijah vprašanje zakaj se nekaterim komunistom »ne ljubi« delati v izvršnih odborih sindikata. Kje pa naj delajo, če ne v tej in v drugih množičnih političnih organizacijah? To sprašujem prav te komuniste.

Slovenski tekstilci se bore za ustrezen družbeni status

Kolovrati se bodo morali hitro vrteti

Ciril Brajer

Še nekaj dni nas loči od 150. obletnice tekstilne industrije v naši republiki. Osrednja slovenska obletnica ob tej obletnici. Poudarila bo prispevek tekstilnih delavcev k razvoju naše družbe, prikazala bo povezanost in enotnost organizacij združenega dela v tekstilni industriji in iskanje nove vloge industrijske veje, v kateri je zaposlena skoraj šestina naših industrijskih delavcev. To zadnje je morda najbolj pomembno, saj slovenski tekstilci niso v ravno zavidanja vrednem položaju. Radi bi prebrali družbeno skupnost, da vseh svojih težav niso krivi sami predvsem, da niso nepremostljivi. Njihovi napor, da bi se končno vzpeli na zeleno vejo, že dajejo prve rezultate in slovensko gospodarstvo se je začelo zavedati pomembne vloge tekstilne industrije. Tekstilci si hočejo zagotoviti ustrezen, enakopraven družbeni status, saj jih ovira predvsem pomanjkanje lastnih sredstev ob visokih družbenih dajatvah. Še naprej bodo vlagali predvsem lastna sredstva in napore, da bi s svojo proizvodnjo preusmerili v visokoakumulativne izdelke. Le tako bodo

lahko ohranili pomembno mesto v našem gospodarstvu, ki ga danes (kljub mnogim nasprotnim mnenjem) še imajo. Predstavniki slovenske tekstilne industrije so na nedavni tiškovski konferenci razložili svoje poglede na razvoj panoge. Menijo, da je velika ovira njihovem razvoju tudi pomanjkljivo in včasih napačno obveščanje. Zavedati se moramo, da gre za včasih prvo vejo industrije pri nas, ki je z dohodkom, ki ga je ustvarjala, dajala pogoje za razvoj vseh ostalih. Ne poudarjajo pa le svoje zgodovinske zaslug. Od osvoboditve do danes je tekstilna industrija po obsegu proizvodnje, družbenem proizvodu in številu zaposlenih na drugem mestu v republiki. V tem obdobju si je neprestano prizadevala uvajati nove tehnologije in nove surovine. Prilagajala se je svetovni tehnologiji, ki danes že predstavlja posebno znanstveno disciplino, brez katere si obstoja sodobne družbe ne moremo zamisliti. Tekstilci hočejo, da jim družba njihov pomen prizna. Brez tega bo že zdaj majhno zanimanje za ta poklic še upadalo, brez strokovnjakov pa seveda ni normal-

nih možnosti razvoja. V svetu so to že davno spoznali. Konec je teorij, da je tekstilni industriji mesto le še v nerazvitem svetu. Izkazalo se je, da je lahko uspešna povsod — ob močni kapitalni izgradnji in visoko strokovnih kadrih. Razvite države danes doma proizvedejo tekstila za 80 odstotkov lastnih potreb. Uvoz je enakovreden izvozu, saj pri dveh milijonih vrst tekstilnih izdelkov nihče več ni sposoben vsega izdelati doma. Tekstil je tako zavzel pomembno mesto v mednarodni blagovni menjavi. Celotna Svica ima danes več od izvoza tekstila kot od tako slovečih ur. Pomembnost te industrijske veje moramo končno priznati tudi pri nas, to je pogoj za njen enakopraven položaj v našem gospodarstvu. Prepričani smo bili, da bomo kmalu tako visoko industrijsko razviti, da bo imel tekstil prostor le še v nerazvitem področjih. Tekstilci se borijo proti takemu mišljenju. Tehnološka revolucija tudi v tej veji zahteva visoko stopnjo organizacije in avtomatizacije, s čimer se zmanjša število potrebnih delavcev. Tako teorija o zaposlovanju odvisne delovne sile na nerazvitih območjih pade v

vodo. Tekstil ima prav gotovo svoje mesto v še tako razvitem gospodarstvu. Že danes so v tekstilni industriji delovna mesta, ki so »vredna« več kot 30 milijonov dinarjev in s tem se težko pohvali celo kovinska industrija. Dejstvo je, da so zastopani na primer pri posojilih. Odvisni so predvsem od lastnih rezerv. Struktura slovenskega gospodarstva je za razvoj tekstilne industrije neugodna, prednost daje drugim vejam. Neenakopravnost je vzrok nizki akumulativnosti in amortizaciji ob visokih družbenih dajatvah. Veliko število zaposlenih žensk povzroča težave zaradi številnih izostankov z dela. Dodatno breme so visoke carine za uvoz surovin, ki jih doma ni. Ni bilo malo očitkov, da to ruši slovensko devizno bilanco, a surovine uvažajo iz vzhodnih in nerazvitih držav, izdelke pa izvažajo na konvertibilna področja. Z izvozom se krijejo bolj kot vsa naša ostala industrija v celoti. Res so si delno sami vzeli dobro ime, saj na področju mode niso dovolj sledili potrebam potrošnikov. A vzrok moramo spet iskati (tudi) v odvisnosti od lastnih sredstev, ki jih tekstilni industriji pri-

manjkuje. Moda zahteva nove tehnologije, in nove, velike naložbe.... Tekstilci zdaj menijo, da so bili prepošteni do družbenih planov, ki zahtevajo razvoj gospodarstva na lastni akumulaciji. Tako so se ne le po svoji krivdi znašli v začaranem krogu, ki ga še zapleta mnenje, da so na repu osebnih dohodkov. To spet drži le delno. Če upoštevamo izobrazbo, zahtevnost dela in nekatera druga merila vidimo, da delavec v tekstilni industriji zasluži prav toliko kot v kakšni drugi. Vse to so bremena, ki bi jih morali enakomerneje porazdeliti na naše gospodarstvo in negospodarstvo. Do zdaj so si tekstilci pridobili podporo Zveze sindikatov Slovenije in Gospodarske zbornice. Skupno bodo točno opredelili mesto tekstilne industrije v našem gospodarstvu, se notranje mesto organizirali in povezali. Tako bodo lahko izkoristili številne možnosti, ki jim jih nudi zakon o združenem delu. Osnovne cilje in naloge so že opredelili. Zavedajo se, da je za njihove možnosti domači trg premajhen in si bodo morali najti še več prostora predvsem na tržiščih razvitih držav. Za

preusmeritve možnosti ne manjka. Danes si niti osvajanja vesolja niti zahtevnih operacij v medicini ne moremo predstavljati, če jim razvoj tekstilne industrije ne bi uspešno sledil. Seveda bodo potrebna velika sredstva in intelektualni napor. Že pri prehodu v sedanje plansko obdobje so se slovenski tekstilci dobro zavedali nujnosti načrtnega razvoja in vključevanja v nove družbene in gospodarske tokove. Prvi v naši republiki so se lotili projekcije novega srednjeročnega načrta, ki med drugim predvideva omejen obseg rasti proizvodnje na račun čim večje kakovosti. Svoje nove vloge nočejo izsiljevati in čakajo na odobritev družbene skupnosti. Do 16. septembra, njihove obletnice, bo verifikacija izhodišč srednjeročnega načrta končana in lahko bodo začeli z njegovim uresničevanjem, ki bo le nadaljevanje sedanje usmeritve, katere značilnost so prestrukturiranje, nove tehnologije in večja kakovost. Za izpeljavo ciljev so kadrovske usposobljeni, potrebni pa bodo veliki napor in izkoriščanje vseh potencialov, da bo tekstilna industrija dosegla zeleno slopnjo.

Maribor

SOZD Elkom je dobro posloval

Delavci SOZD Elkom so v prvem polletju poslovali tako kot so si zaželeli in rezultati so ugodni. Obseg proizvodnje je dosegel načrtovanega, za 35 odstotkov pa je presegel lanskega v istem obdobju. Prodaja je bila dobra predvsem doma in predvideni celotni prihodek jim je povečala za 3 odstotke. Le ormoška TOZD Primat jim povzroča skrbi. Že nekaj časa je v težavah in sanacijski načrt v njej se ne uresničuje ne tako hitro ne tako uspešno, kot so načrtovali. Izguba se je v primerjavi z lanskim polletjem res znižala, a ne dovolj.

C. B.

Brežice

Tomosove razvojne usmeritve

Koprška delovna organizacija TOMOS hoče svoj proizvodni program razširiti z izdelavo kmetijske mehanizacije. Letos se ji je kot TOZD pridružila Proizvodnja kmetijske mehanizacije Brežice, bivši obrat ljubljanske Agrotehnik. Sedanja proizvodnja bodo močno razširili, predvsem z motornimi kosilnicami, katerih bodo vsako leto izdelali 5000. Vse večja in širša proizvodnja zahteva nove prostore in skupno pripravljajo novo naložbo v brežiški industrijski con. Njena vrednost bo 50 milijonov dinarjev. Oprema nove tovarne bo predvsem domača.

C. B.

Ljubljana

Pletenina se seli

Prvi del velike naložbe ljubljanske tovarne Pletenina v industrijski coni Moste, je končan. Pletilnico in skladišča bodo preselili v nove prostore. Pripravljajo še dve fazi gradnje. Čez dobro leto bo nove prostore dobila barvarna, leta 1985 pa računajo, da bo naložba zaključena. Takrat se bo iz prek 100 let starih prostorov lahko umaknil osrednji obrat Pletenine in obrat Bizovik, ki se zdaj stiska v bivšem kulturnem domu. Delavci Pletenine so prepričani, da bodo ustrezni delovni pogoji v novih prostorih ugodno vplivali na obseg in kakovost njihove proizvodnje.

C. B.

V Iskri so zadovoljni s polletnim poslovanjem

Prednost mikroelektroniki

Ciril Brajer

V Iskri so z rezultati letošnjega prvega polletja, ki predstavlja tudi polovico srednjeročnega plana skoraj v celoti zadovoljni. Po težavah leta 1976 je bilo lansko leto ocenjeno kot zelo uspešno, letošnja polletna bilanca pa vliva še večje upanje. Iskraši so dokazali, da lanska prelomnica ni bila slučaj, ampak sad načrtnega dobrega dela. Fizični obseg proizvodnje je za 12 odstotkov večji kot v istem obdobju lani in predstavlja 48 odstotkov načrtovanega za celo leto. Tako so dosegli 42 odstotkov od načrtovanega v srednjeročnem planu, kar je povsem usklajeno z načrtovano dinamiko. Rast cen se je spustila pod splošno rast, s čimer spremljajo stabilizacijska prizadevanja. Proizvodnja po tekočih cenah so povečali v primerjavi z lanskim polletjem za 21 odstotkov, zaloge pa so jim zrasle le za 4 odstotke. Vzrok temu je uspešna prodaja, tako na domačem kot na tujem trgu. Iskra si je v srednjeročnem planu zadala nalogo izvoziti za pol milijarde dolarjev svojih izdelkov. Letos naj bi izvozili za 100 milijonov dolarjev in že zdaj so dosegli skoraj polovico, čeprav izkušnje kažejo, da izvoz hitreje raste v drugem polletju. Predvideli so 20 milijonov dolarjev presežka izvoza nad uvozom in do zdaj so ga dosegli 8 milijonov. Končni rezultat jih ne skrbi, saj je v prvi polovici leta uvoz večji, ker si morajo zagotoviti zaloge materiala. Celotni prihodek se je povečal za 26, dohodek za 61 in čisti dohodek za 42 odstotkov. To dokazuje, da tudi znaten dvig družbenih dajatev ne more ogroziti rezultatov poslovanja pri dobri akumulativnosti. Akumulacija se je dvignila kar za 308 odstotkov, čeprav zaradi prehoda na nov obračunski sistem ta podatek ni najbolj točen. Če bi računali po starem pa bi še vedno beležili dvig za preko 200 odstotkov. Takšne uspehe so dosegli s sistematičnim

Tovarna mikroelektronike v Stegnah bo začela z delom novembra

delom, notranjo reorganizacijo in preusmeritvijo proizvodnih programov. Svoj kapital so racionalneje izkoriščali, čeprav ugotavljajo, da je delež lastnega kapitala v celotnem kapitalu kar ga obračajo, premajhna — in še se manjša, saj so vse bolj odvisni od posojil. V letošnjem prvem polletju so morali za obresti odšteti 260 milijonov dinarjev. Osebnih dohodkov so se povečali za 25 odstotkov, niso pa zadovoljni z njihovo notranjo razporeditvijo. Še vedno ne omogoča neposredne stimulacije, kakršno si žele in na tem področju bodo morali še delati. Povsem zadovoljni niso tudi z uresničevanjem investicijskih načrtov, saj so jih uspeli izvesti le 28 odstotkov. Vzrok so težave z lokacijami, gradbenimi dovoljenji in sploh z vso kopico papirjev, s katerimi se pri nas tako rado zaplete. Iskra gleda na takšne težave precej zaskrbljeno, saj so naložbe pogoj za uspešno poslovanje v naslednjih obdobjih. Boljše je z naložbami v znanstveno-raziskovalno dejavnost, kamor so že zdaj vložili več, kot je predvideval srednjeročni načrt za celotno obdobje. Izgub Iskra ne »pozna« več. V minus so poslovale tri TOZD, vendar to pri tridesetih uspešnih ne predstavlja večjih težav. Največ »zaslug« pri izgubah ima ljubljanski TEN. Iskra je eden

nosilec razvoja mesta Ljubljane in Ljubljana deklarira določene prioritete — a le na papirju. Ko pridejo do lokacije, stvar obtiči. Obljubam navkljub so jim omejili širjenje v Stegnah, kulturni dom Ivana Cankarja je omejil predvideno širjenje poslovnega centra.... Če bodo obljuje še v naprej ostajale le na papirju, se bo morala Iskra odrediti vloga nosilca razvoja republiškega središča. Vendar se tudi z naložbami le lahko pohvalijo. V Šentjerneju so spomladi v okviru tovarne potencialov začeli s proizvodnjo debeloplastnih vezij, ki že zdaj ne more več zadovoljiti niti potreb Iskre. Naložba se bo nadaljevala, saj so potrebe ogromne. V Stegnah bo letošnjega novembra končana naložba, ki bo omogočala proizvodnjo monolitnih in tankoplastnih integriranih vezij. Naložba bo končana v rekordnem času, saj so z deli začeli pred manj kot enim letom. Že zdaj pripravljajo tudi njeno drugo fazo, osvojitve procesiranja visokointegriranih vezij na siliciju, s čimer se bo Iskra tehnološko osamosvojila. Te naložbe omogočajo Iskri razvoj mikroelektronike, ki je pomembna za domačo elektronsko industrijo in posredno za celoten gospodarski in družbeni razvoj. Mikroelektroniki daje primerno prioriteto tudi temeljni plan družbenega razvoja Slovenije.

TOVARNA STROJEV

SOZD ELKOM **STROJNA MARIBOR**

IZDELUJE ZOBNIŠKE IN POLŽASTE REDUKTORJE, VARIATORJE TER ELASTIČNE SKLOPKE IN ENOSMERNE ZAPORE

Svoje izdelke dopolnjuje s posebnimi variatorji zahodnonemške tvrdke P. I. V., ki jo kot generalni zastopnik zastopa na jugoslovanskem trgu.

OB TRIDESETLETNICI OBSTOJA DELOVNE ORGANIZACIJE SE POSLOVNIM PARTNERJEM ZAHVALJUJEMO ZA ZAUPANJE TER PRIČAKUJEMO NADALJNJE USPEŠNO SODELOVANJE.

planincev Gornje Savinjske doline

SOZD Iskra v korak s časom tudi na področju športne rekreacije

Nove delovne zmage

Le z veliko znanja do uspehov!

Stane Urek

Foto: J. Colnar

gajo gozdarji iz Gornjega grada, tamkajšnja OZD Smreka in Rudarski šolski center Velenje. Planinsko društvo Solčava pa obnavlja planinski postojanko pri slapu Rinka in na Klemenči jami.

Ljubenski planinci so zadnje nedeljo izročili svojemu namenu nov bivač na Travniku na nadmorski višini več kot 1.600 metrov. Bivač leži na pol poti med Smrekovcem in Raduho, dvema točkama slovenske planinske transverzale, Travnika nad Ljubljano pa je tudi lepa razgledna točka. Pri gradnji bivača so opravili ljubenski planinci več kot 3.500 udarniških ur, pri delu pa so se izkazali tudi člani planinskega krožka na osnovni šoli Ljubno.

Najpomembnejša pridobitev za vse pa je prav gotovo planinska koča na Loki pod Raduho, ki jo gradi planinsko društvo Luče. Svojemu namenu pa jo bodo izročili, 10. septembra — ob dnevu slovenskih planincev. Prva koča na Loki je bila zgrajena pred 75 leti. Planinci iz Luče so 1947 leta zgrajeno kočo pred tremi leti obnovili in razširili. Prvo leto po ureditvi jo je obiskalo več kot 4.000 ljubiteljev gora, 1976. leta pa je pogorela. V akcijo za gradnjo nove planinske koče na Loki pod Raduho so se vključila domala vsa planinska društva iz Slovenije, posebej prizadevna pa so bila bližnja. Pri gradnji nove koče, ki jo je mogoče uvrstiti med najlepše in najsoodobnejše koče v Sloveniji, sprejela bo lahko 100 planincev — je bilo opravljenih več kot 10.000 prostovoljnih delovnih ur, izkazali pa so se tudi kmetje iz Gornje Savinjske doline ter delovni kolektivi. Velika pridobitev pa je seveda tudi cesta, ki so jo zgradili do Loke, pri čemer velja omeniti, da je ob Triglavu edinole še Raduha na Slovenskem vključena v jugoslovansko planinsko transverzalo.

P. O.

Kdaj pa kdaj med telesnokulturnimi delavci nanese pogovor tudi na to, kaj je za telesno kulturo bolj pomembno: ali dober strokovni delavec (trener, inštruktor, vaditelj, specialist) ali pa organizator, pobudnik, animator. In med razgledanimi telesnokulturnimi delavci, ki so jim pri srcu šport za vsakogar, športna rekreacija, šport za širok krog državljanov, je odgovor vedno enak. Važnejši so dobri organizatorji, ljudje z »žilico« navduševati druge, zbirati krog sebe športu naklonjene. Predvsem na začetku sloni največ dela na njih; množičnosti pa brez njih sploh ni. Specialisti, trenerji, trenerji, vodniki, vaditelji ter inštruktorji odigrajo svojo pomembno vlogo šele v drugi fazi športnega delovanja neke skupine.

Rekreacija v organizacijah združenega dela (če malo poenostavimo) je uspešna tam, kjer imajo nesebične in prizadevne organizatorje rekreacije. Take, ki znajo prisluhniti potrebam delavcev, ki jih znajo za dejavnost navdušiti, ki z osebnim zgledom vlečejo omahljivce za seboj, ki znajo stvar preprosto in poceni organizirati, ki znajo pred delavskim svetom in družbenopolitičnimi organizacijami zagovarjati letne načrte in izpeljati financiranje, ki znajo pridobiti individualne poslovodne organe; ki znajo pri delu visoko zavijati rokave. In še bi lahko naštevali! Seveda pa mora imeti tudi amaterski organizator rekreacije v združenem delu nekaj osnovnega znanja. Šele potem lahko dobi njegovo delo polno veljavo.

Tega se zavedajo tudi v sestavljeni organizaciji združenega dela ISKRA, ki združuje (tako rekoč po vsej Sloveniji raztresenih) blizu osemindvajsetisoč delavcev in delavk. V svoji sredini imajo za zdaj le tri poklicne organizatorje rekreacije — pa še sta dva od njih zadolžena za druge stvari, ki niso neposredno

Seminar za organizatorje rekreacije v Iskri — za spremembo na planem, na soncu in svežem zraku.

vezane na oblike aktivnega oddiha! Mimo tega imajo kakih dvajset amaterskih organizatorjev rekreacije, ki so potrebno znanje nabirali v tečajih v Poreču in Mozirju. Amaterski organizatorji pa za uspešnejše delo potrebujejo še več znanja. Zato so se v ISKRI domenili, da organizirajo svoj tečaj za organizatorje rekreacije. V avgustu so v temeljne organizacije poslali razpis, 2. in 3. septembra pa je bil izpopolnjevalni seminar. Na pomoč so poklicali strokovnjaka z visoke šole za telesno kulturo magistra Hermana BERČIČA ter asistenta BORISA SILO, ki sta skupaj z Vilijem Tekavcem ter izkušenim Jožetom Maličem pripravila program seminarja. Upoštevali so potrebe ISKRE, dosedanje znanje tečajnikov (bilo jih je štirinštirideset) in možnosti rekreacijskega središča Iskrine OZD Semič ob obali Kolpe—Podmostek. Omenjeni strokovnjaki so tečaj tudi vodili in predavali, pridružil pa se jim je še profesor Drago ULAGA s posebej uspešima predavanjima.

Za novinarja opazovalca je bil seminar v Podmosteku priložnost, da spozna značilnosti

športne rekreacije v Iskri in njenih organizacijah združenega dela. Tako je lahko slišal, da so v Iskri v večini ženske in da je zato treba pri programiranju športne rekreacije misliti predvsem nanje, na specifičnosti njihovega dela (večinoma tekoči trak, s sedečim natančnim delom in administracija) in na obveznosti, ki jih imajo zunaj delovnega časa. Programiranje mora upoštevati tudi opazne razlike, ki obstajajo med delavci, ki prebivajo v večjih urbanih naseljih, ter delavci, ki prebivajo na vasi in ki se kažejo tudi v zdravstvenem stanju, delovni sposobnosti in storilnosti.

V nekaterih organizacijah združenega dela, ki sestavljajo ISKRO, razmišljajo o aktivnem odmoru med delovnim časom; na visoki šoli za telesno kulturo so dali pobudo, da bi analizirali za ISKRO značilne poklice in izbrali zanje takšne gimnastične vaje, ki bi dopolnjevale telesne zahteve poklicnega dela in zmanjševale morebitne škodljive posledice enostranskih obremenitev.

Izpopolnjevalni seminar v Podmosteku pri Metliki je bil

priložnost, da so se organizatorji rekreacije sestali z najvišjimi predstavniki družbenopolitičnih organizacij ISKRE. Seznanili so jih s težavami, ki jih pri svojem delu največkrat srečujejo, in se domenili, da bodo v prihodnje tedensko glasilo ISKRE temeljiteje in načetneje izkoristili za osveščanje članov delovnega kolektiva o potrebnosti športne rekreacije, da se bodo zavzemali za profesionalizacijo poklica organizatorja rekreacije v vseh večjih delih ISKRE in za upoštevanje rekreacije v razvojnih programih ISKRE; še naprej bodo odpirali in razvijali letna in zimska športna srečanja svojih delavcev, saj so »iskriade« znane po svoji skromnosti, množičnosti in aktivnosti, ki skozi vse leto teče v organizacijah združenega dela.

Udeleženci dvodnevne izpopolnjevalnega seminarja v rekreacijskem centru OZD Semič v Primostku so bili navdušeni nad lepoto Bele krajine in možnostmi dobro obiskanega rekreacijskega centra ob Kolpi, mimo tega pa izredno hvaležni gostiteljem za izkazano gostoljubje.

Foto: Bogo Čerin

V Novem mestu pričenjajo z letošnjim drugim delom športnih iger

Več kot 3000 udeležencev?

R. Romih

Komisija za šport in rekreacijo pri občinskem svetu zveze sindikatov Novo mesto je organizirala letošnje leto že šestnajste sindikalne športne igre, ki tečejo skozi vse leto, tudi v zimskih mesecih. Tradicionalna športna srečanja tečejo v enajstih disciplinah, udeležujejo pa se jih predstavniki tridesetih delovnih organizacij. Za letošnje igre se je prijavilo 191 moških in 71 ženskih ekip. Največ zanimanja vlada za tekmovanja v kegljanju, namiznem tenisu, odbojki, plavanju, krosu, streljanju, šahu in seveda malem nogometu, kjer se poteguje za točke kar 24 ekip.

Poleg številnih ekip sodelujejo na letošnjih igrah tudi številni posamezniki. Največ se jih je prijavilo za tekmovanja v streljanju, plavanju, atletiki, krosu in smučanju. Organizatorji pričakujejo, da se bo letošnjih tekmo-

vanzaj udeležilo rekordno število zaposlenih — več kot 3000!

Ob vsem tem naj poudarimo še dvoje: tekmovanja v številnih športnih panogah so organizirana po liga sistemu, kar zagotavlja precejšnjo aktivnost, nekdanji tekmovalci pa so ločeni od »čistih rekreativcev«.

Pa še rezultati prvega dela letošnjih iger:

Kegljanje — ženske: 1. SGP Pionir 307 kegljev, Tovarna zdravil Krka 282, Novoles 273, Iskra 238, Novoteks 233 itd.

Kegljanje — moški: 1. IMV 523, 2. Novoles 512, 3. Tovarna zdravil Krka 503, 4. Borac JLA 486, 5. Iskra Novo mesto 484 itd.

Odbojka — ženske: 1. SGP Pionir, 2. Krka, 3. Zdravstveni center, 4. IMV itd.

Odbojka — moški, I. skupina:

1. Novoteks, 2. Iskra Novo mesto, 3. IMV, 4. Krka, 5. Pionir, 6. Gozdar; **II. skupina:** 1. Novoles, 2. Borac JLA, 3. Novo-grad, 4. Zdravstveni center, 5. Avtopromet Gorjanci itd.

Mali nogomet — I. skupina:

1. Krka, 2. Novoles, 3. ELA, 4. Pionir, 5. IMV itd; **II. skupina:** 1. Iskra Štj., 2. Opekac, Zalog, 3. Novotehna, 4. Labod, 5. Novomontaža itd.

Ena noč, ko so udeležence letošnjega, že trinajstega pohoda Sto žensk na Triglav prenočevale v Domu Planincev, je pobočja našega vršca pobelil sneg, ki je do jutra tudi pomrznil. Pa vendar: pod vodstvom izkušenih vodnikov in gorskih vodnikov je bil pohod v jasnem, vendar hladnem in vetrovnem jutru kljub številki trinajstih dni uspešen za vseh 109 udeleženk. Najmlajši med njimi je bilo 19, najstarejša pa se je za vzpon odpravila 12 dni pred svojim osemdesetim rojstnim dnem. Po pohodu, ki ga je odlično organiziral Teleks, so prijetno presenečenje dobili diplome v priznanje, da so bili pri Aljaževem stolpu v letu, ko smo praznovali dvestoletnico prvega vzpona na Triglav.

Delavsko gibanje na Slovenskem od začetkov do leta 1889

(I.)

Razgibani in uspešni desetletji

Piše: Franc Rozman

Delavsko gibanje na Slovenskem se kot dejavnik v političnem življenju pojavi ob koncu šestdesetih let 19. stoletja tako kot tudi drugje v avstrijskem delu habsburške monarhije, ko je novi zakon o društvih 15. novembra 1867. leta omogočil ustanavljanje različnih društev in tako tudi delavskih. To dejstvo imamo za tisto prelomnico, ko lahko govorimo o politično in strokovno organiziranem delavskem gibanju, ki se prva desetletja sicer strankarsko še ne organizira, vendar pa ima način delovanja različnih delavskih društev že atribute politične stranke. Čeprav je bilo v prvi polovici 19. stoletja na Slovenskem že nekaj industrijskih obratov, ki so zaposlovali delavce, pa ne moremo govoriti, da bi to delavstvo pokazalo kakšne oblike političnega delovanja. Tudi v letu evropske »pomladi narodov« 1848 na Slovenskem delavstvo ni nastopilo kot zavestna politična in družbena sila.

Kakorkoli majhen teritorij je že s Slovenci poseljen, pa so z zgodovinskim razvojem pogojene in ustvarjene meje vtisnile vsemu političnemu in družbenemu razvoju slovenskega naroda neizbrisne poteze, ki so jasno vidne tudi v zgodovini delavskega gibanja. Kronovinske meje in nacionalno mešano ozemlje je dalo delavskemu gibanju na Slovenskem do konca habsburške monarhije pečat neenotnosti, notranje nehomogenosti in vplivnosti od različnih centrov. V začetnem razdobju delavskega gibanja, torej od ustanavljanja prvih delavskih društev do ustanovnega kongresa avstrijske socialno demokratske stranke v Hainfeldu v letih 1888—89, se je delavsko gibanje razvijalo po kronovinah in stiki med delavskimi društvami, denimo v Ljubljani in v Mariboru, so bili mnogo manjši kot pa stiki Maribora z Gradcem, medtem ko so bili stiki z drugimi jugoslovanskimi delavskimi društvami tako rekoč naključni. V našem pregledu bomo zaradi te historične pogojenosti prikazali to začetno obdobje našega delavskega gibanja časovno sklenjeno, teritorialno pa po različnih kronovinah.

Razvojne prelomnice delavskega gibanja na Slovenskem so identične s prelomnicami v avstrijskem delavskem gibanju. Prvo razdobje je čas sorazmerno hitrega delovanja in traja od leta 1868 do prve polovice 1874. leta, ko se začne obdobje poskusov zatiranja delavskih društev, ko si oblasti prizadevajo na vsak način uničiti delavsko gibanje. Ta pritisk je dosegel svojo kulminacijo okrog leta 1884, ko so bili različni tako imenovani anarhistični procesi; najbolj pomemben in odmeven je za naše razmere celovški proces proti članom ljubljanskega delavskoizobraževalnega društva v decembru 1884. leta. Nekako 1886. leta se začne tretje obdobje, ki je čas delnega obnavljanja delovanja društev in priprav na ustanovitev prve delavske stranke v Avstriji, avstrijske socialno demokratske stranke v Hainfeldu na prelomu leta 1888.

Celovite analize gospodarske in socialne strukture družbe na Slovenskem v 19. stoletju še ni, zato bomo lahko opozorili le na nekatera že znana dejstva gospodarskega razvoja pri nas. Čas prvih začetkov delavskega gibanja na Slovenskem, torej od konca šestdesetih do začetka devetdesetih let minulega stoletja, je čas, ki tudi v gospodarskem življenju pomeni večje spremembe v razvoju industrije na Slovenskem, ki se je začela že v predmarčnem času in napredovala v času absolutizma. V teh letih so nastajale delniške družbe, ki so igrale v vsem nadaljnjem razvoju najpomembnejšo vlogo tako predvsem Kranjska industrijska družba (KID) in Trboveljska premogokopna družba (TPD). Manufakturna oblika proizvodnje je vedno bolj propadala, manufakture so se spreminjale ali v tovarne ali pa propadale. Napredovale so številne industrijske panoge, tako so se ustanovljale nove in moderne pivovarne, predilnice in tkalnice, steklarne, papirnice, kemične tovarne, koncentrirala se je železarska industrija in propadale so tradicionalne in pred nedavnim še številne fužine, razvijala se je gradbena industrija. Z nastankom TPD je prišlo do združevanja slovenskih rudnikov, ki pa so prešli v roke francoskega kapitala. Pomembni so bili rudniki svinca in živega srebra v Idriji. Z rastjo industrije in rudnikov so nastajala na naših tleh prva industrijska središča. Ljubljana je v tem času imela več manjših in večjih tovarn ter se je v njej zbralo več tisoč delavcev. Večje industrijsko središče je proti koncu te dobe postal Trst in v njem se je koncentriralo največje število delavstva. Poleg rudarskih predelov so bila industrijska mesta še Maribor, Celje, Beljak, Jesenice, Tržič in druga.

Sorazmerno naglo se je širilo železniško omrežje in ob koncu 19. stoletja je bilo slovensko ozemlje sorazmerno zelo dobro prepleteno z železnicami, ki so mehanizacijo in razvoj industrije še pospeševale, z njimi so prihajali tudi nemški uradniki in delavci, kar je vplivalo tudi na delavsko gibanje. Železnice so tudi uničile staro pre-

voznitvo in brodarstvo. Industrijska proizvodnja in uvceni industrijski izdelki so vso to dobo uničevali zlasti malega obrtnika, ki se je obupno boril za obstanek, ter so v tem sloju socialistične ideje našle plodna tla.

Z industrializacijo se je krepilo tudi delavstvo

Z razvojem industrije na Slovenskem je nastajalo in se številčno krepilo tudi delavstvo. Prihajalo je z dežele, kjer je kmet propadal in se proletariziral, iz vrst po moderni industriji uničenih podeželskih obrtnikov in srednjih slojev v mestih. V posameznih industrijskih krajih in središčih (Ljubljana, Trst, Maribor) se je zbiralo vedno več delavstva. Ljubljana je, denimo, imela že v začetku te dobe več kot 2000 delavcev, kar je pomenilo desetino vsega mestnega prebivalstva. Skupno število delavcev na Slovenskem je na prelomu stoletja naraslo na 45.000 do 50.000.

Kljub temu razvoju pa je vendar treba dodati, da slovenske dežele industrijsko in sploh gospodarsko niso veljale za razvite in so bile po svojem razvoju na repu dežel, ki so sodile v avstrijsko polovico monarhije.

Pred ustanovitvijo delavskoizobraževalnega društva v Ljubljani 1869. leta je tu delovalo nekaj obrtniških društev, med katerimi sta najpomembnejši katoliško rokodelsko društvo, ustanovljeno leta 1855 in izobraževalno društvo tiskarjev iz leta 1868. Toda to niso bila društva, ki bi se ukvarjala s politiko, ampak so bila podporne in bolniške blagajne, večinoma so predstavljala zadnje ostanke cehov in so bila v sedemdesetih letih v glavnem razpuščena. Izjemo pomeni le društvo tiskarjev.

Delavsko izobraževalno društvo v Ljubljani 1876, v katerem so se zbirali proletarci pod vplivom socialističnih idej in pariške komune

Namen teh podpornih društev in bolniških blagajn je bil, da podpirajo svoje člane v primeru bolezni ali smrti. Pomembnejše je bilo katoliško rokodelsko društvo, katerega namen je bil »rokodelski stan izboljševati« in skrbeti, da bodo mladi postali dobri delavci in pošteni katoliški mojstri. Društvo je že januarja 1856. leta štel 122 članov in je imelo tudi svojo knjižnico. Število članstva pa je po letu 1860 začelo padati in se ustalilo na približno 50 ali 60 članov.

Tiskarji so sklenili ustanoviti svoje društvo 24. novembra 1867. leta, ustanovni občni zbor je bil nato 9. februarja 1868. leta, med njegovimi podpornimi člani pa so bili tudi deželni glavar Wurzbach in ugledni slovenski politiki Bleiweis, Costa, Dežman, ljubljanski župan Graselli in drugi. Društvo je bilo stanovsko, nacionalno pa mešano, saj je bila takrat Ljubljana nacionalno zelo mešana, še posebej med tiskarji pa je bilo mnogo prišlekov. Društvo je razvilo precej bogato izobraževalno dejavnost, prirejalo je poljudnoznanstvena predavanja z različnih področij in tečajne stenografije, knjigovodstva, zgodovine, ljudskega zdravja, slovenščine in nemščine. Ustanovilo je tudi svojo društveno knjižnico. Leta 1871 so pod svoje okrilje spravili tudi dotlej samostojno splošno bolniško, invalidsko, potovalno in vdovsko blagajno. Društvo je že 1869. leta vzelo v svoje roke tarifno zaščito delavcev in skrbelo, da so bile mezde v vseh ljubljanskih tiskarnah enotno izplačevane, čeprav je doseglo v pogajanjih s podjetniki le manjše uspehe, je vendar le prihajalo

Matija Kunc, krojaški pomočnik, je v letih 1871—1874 organiziral in vodil delavsko gibanje v Ljubljani

na pogajanja s skupnimi stališči. Odnosi med slovenskimi in nemškimi člani društva so bili v vsem obdobju zelo občutljiva točka in nikoli dokončno urejeni. Številčno razmerje se je po narodnosti stalno spreminjalo. Že leta 1873 je osrednje glasilo avstrijskih tiskarjev Vorwärts poročalo o razmerah v ljubljanskem društvu in apeliralo, da je pač vseeno, kdo govori nemško ali slovensko, pomembno je, da se borijo za skupno blaginjo. Do večjega spora je prišlo 1875. leta, ko je grozilo, da bo društvo razpadlo. Ob obletnici Guttenbergovega rojstva so namreč razposlali na društveno proslavo vabila samo v slovenščini. Dvajset nemških članov društva se ni hotelo udeležiti proslave, češ da je imela povsem narodni značaj in je izgubila značaj delavskega praznika. Na izrednem občnem zboru društva v juliju 1875. leta je bil za novega predsednika izvoljen Miroslav Hubmajer in prevladala je slovenska stran, kar pa je trajalo le do 10. septembra, ko je šel Hubmajer kot prostovoljec na pomoč hercegovskim upornikom proti Turkom. Potem se je narodnostni spor deloma zgladil, da bi poleti 1883. leta spet izbruhnil s še večjo močjo. Tedaj je bil namreč koncert s plesom v počastitev delovnega jubileja nekega tiskarja, ki se je sprevrgel v slovensko nacionalno manifestacijo. Odborovo zastavo je zamenjala slovenska trobojnica in zbor je tudi nemške pesmi pel v slovenščini. Med udeleženci je bilo mnogo narodnjaških uradnikov, duhovnikov in profesorjev, najuglednejša med njimi pa mladoslovenska politika Vošnjak in Zarnik. Tisti čas je bilo dru-

stvo med 66 člani le 12 Nemcev. Spor se je tako zaostрил, da ga je prišel reševati Karl Höger, uradni predstavnik Vorwärtsa in kasnejši ugledni funkcionar v sindikalnem vodstvu na Dunaju. Vendar Höger ni dosegel ničesar in v januarju 1884. leta so nemški tiskarji ustanovili svoje društvo z imenom Podporno društvo tiskarjev na Kranjskem. Kot odgovor so slovenski tiskarji odpovedali osrednji list Vorwärts in se naročili na zagrebški Tipografijo. Nekaj društev v spodnji Avstriji pretrgalo stike z ljubljanskim slovenskim društvom, med njimi tudi dunajska podpora zadruštvo, pač pa so jih podprli tiskarji v Pragi. V septembru 1884. leta so se na predlog praškega društva pobotali tiskarji na sestanku v Pragi in nemško društvo je bilo razpuščeno.

Podatki o članstvu društva kažejo, da je po vsem temu vztrajno raslo in doseglo leta 1883 število članov bilo je le nekaj manjše kot pa ljubljansko delavskoizobraževalno društvo. Tiskarsko društvo v Pragi, letu 1889 naraslo na 10.900 goldinarjev v primeru ljubljanskega društva pa je bilo 1.297 goldinarjev v letu 1871. Denar se je kazal v blagajno iz članarin, daril in denarnih kazenskih od neupravičenih izostankov na društvenih stankih in podobno. Z zbranim denarjem so izplačevali bolniške in invalidske podpore, podpirali vdovam tiskarjev, podpore brezposelnim, plačevali stroške, z njim so krili stroške poslovanja društva in naročnino za knjige in časopise za društveno knjižnico.

Društvo je imelo živahne stike z drugimi tiskarskimi društvami v monarhiji in drugje po Evropi. Društvo je poslalo na shod tiskarjev na Dunaj v letih 1868 in 1869, leta 1871 v Prago, 1872. leta v Brno, 1873. leta v Gradec, 1885. leta je sklenilo pogodbo o prispevkih za potovanja in bolniške zavarovanje z društvom iz Köbenhavna. Stavilo je jočim dunajskim tiskarjem je društvo leta 1871 poslalo 100 goldinarjev podpore. Izobraževalno društvo tiskarjev je bilo v pravem pomenu besedno izobraževalno, torej brez političnih ambicij. Slovenska politična sila pa ni postala tudi zaradi tiskarjev, zlasti narodnostnih sporov. Vse prežgane pa je odnehalo v poskusih reševanja gmotnega položaja tiskarjev in v bojih za boljše tarife, goje ni pokazalo posebne borbenosti. Res pa je tudi, da so bili delavci v tiskarstvu sorazmerno dobro plačani.

Pozdravni govor novinarja Arka je sestavil Levstik

V Ljubljani se je delavskoizobraževalno društvo ustanovilo kasneje kot v Mariboru. O ustanovitvi društva so najprej govorili na shodu 4. oktobra 1869. leta, na katerem je 80 zbranim delavcem govoril mladoslovenski politik dr. Valentin Zarnik in jim priporočal, naj ustanovijo društvo po načelih Schultze-Delitscha, torej po načelu samopomoči, ne pa po načelu državne pomoči. Zarnik je zagovarjal Ferdinand Lassalle in napredno delavsko gibanje v Avstriji. Delavci pa niso sledili Zarniku in statut društva je bil izdelan po pravilih delavskoizobraževalnega društva v Gradcu in to v nemščini in v slovenščini. Najprej je občeval društvo poimenovati Slovenska lipa, vendar ta naziv kmalu zavrgli. Deželna vlada je predložila pravila novega društva, potem ko se je pričela, da ne namerava biti politično, ampak izobraževalno, dovolila in 20. februarja 1870. leta bil ustanovni občni zbor. Pripravljalni odbor je javnost obvestil s posebnim letakom, ki je drugim poudarjal, da društvo ne priznava razlik med narodi. Na ustanovni občni zbor je prišlo približno 400 ljudi. Na začetku snovanja delavskoizobraževalnega društva je bil vpliv mladoslovenskega liberalne stranke zelo očiten in pozdravni govor novinarja Arka je sestavil slovenski pesnik in pisatelj Fran Levstik, ki je nastopil zelo strpno in s spoštovanjem na razredni podlagi, ampak z demokratičnimi zahtevami. Pozival je zbrane delavce, naj bodo strpni, ker ni njihova naloga, da rešijo nacionalno vprašanje, ampak naj bodo zvesti svojemu svojemu rodu ter naj ne kratijo pravic in spoštovanja drugim narodom, saj ima Avstrija dovolj prostora za vse svoje narode. Prizadevajo naj si, da je zakonitim sredstvi izboljšujejo svoj položaj. V juliju 1870. leta je bila ustanovljena tudi delavska bolniška in invalidska blagajna kot eno prvih delavskih delavskoizobraževalnih društev, ki so na vseh delavskoizobraževalnih društvih, ki so na način organizirala svojo prvo strokovno dejavnost. V januarju 1871. leta pa je bilo ustanovljeno posebno bolniško in invalidsko društvo, ki je koncu leta štel več kot 150 članov, medtem ko je delavskoizobraževalno društvo imelo 70 članov.

Žrtve med učenci opozarjajo

Andrej Agnič

Tisto jutro je četrtošolec Boštjan preslišal budilko. Prejšnji večer, ko mame in očeta ni bilo doma, si je »privočil« in gledal televizijo pozno v noč. Ko se je zbudil je bila ura že zelo blizu osme. Zamudil bom šolo, ga je spreletelo. Obkel se je v trenutku, pograbil torbo in stekel. Poznal je pot in tudi vse prehode do šole. »Še čez to zebro,« je pomislil in še hitreje stekel. Tedaj pa...

Zavedel se je šele v bolnišnici in najprej zagledal mamin objokan obraz. Ni takoj vedel, kaj vse to pomeni, potem pa se je spomnil zebre in cviljenja avtomobilskih gum.

Mesec je bil v bolnišnici. Zlomljena noga, dve rebri in pretres možganov pa še nekaj prask in bušk.

Veliko je medtem premišljeval o svoji poti v šolo tistega dne. Nenehno mu je zvenelo v ušesih tisto usodno cviljenje. Pa saj je vendar šel po zebri.

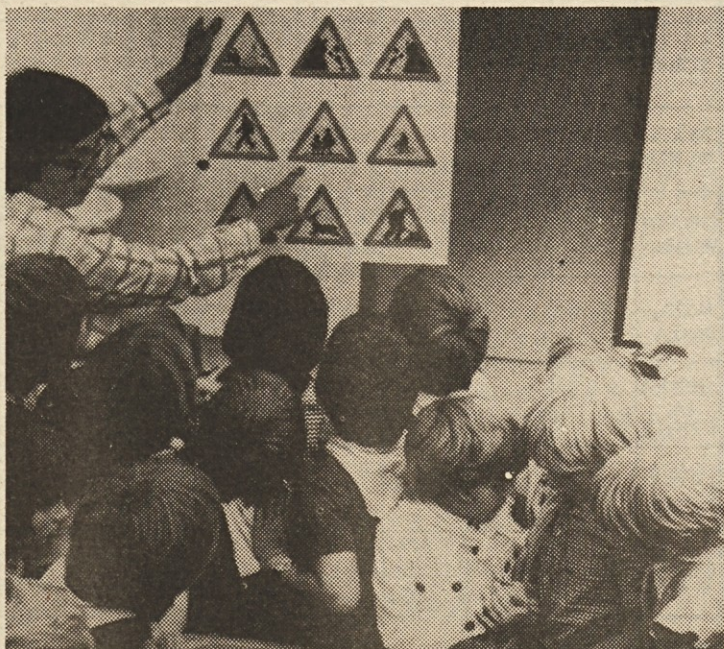
Zgodba je resnična. Žal je takih in podobnih zelo veliko, preveč! Pred dnevi se je spet začela šola. Trupe šolarjev in šolarčkov hite zjutraj v šolo, popoldne pa domov. Po pločnikih, prehodih za pešce ali pa po cesti — kar tako. Na cesti pa nisi sam, tudi na prehodu za pešce ne. Vsi šolarji se tega še niso naučili, žal pa tega ne vedo tudi vsi vozniki motornih vozil.

Prav zato smo te dni skušali ugotoviti in se preprečiti, kaj so v Ljubljani ob začetku šolskega leta storili za varnost otrok.

Najprej smo se pogovarjali z inšpektorjem milice za varnost cestnega prometa UJV Ljubljana Francem Domjaničem.

»Na pobudo UJV miličniki že nekaj let nadzorujejo tiste prehode za pešce, ki so na najbolj prometnih ulicah v bližini šol. Seveda le ob začetku in koncu pouka. Letos je nadzorovanih prehodov znatno več kot lani, ker imamo nekoliko večje kadrovske možnosti. Poleg tega smo že pred začetkom šolskega leta še posebej opozorili na varnost prometa šole, postaje miličnice, voznike motornih vozil in tudi tiste delovne organizacije, ki imajo večji voznik park. Prav tako pa smo od komunalnega in cestnega prometa zahtevali obnovitev oznak na cestiščih.«

Tolikšna skrb UJV je še kako potrebna, o čemer zgovorno pričajo podatki. Lani je bilo na po-

Že pri prvi uri prometne vzgoje v šoli v Kosezah se je pokazalo, da prvošolčki poznajo veliko prometnih znakov. S tem pa ni rečeno, da prometna vzgoja ni potrebna.

Mnogi starši vsaj prve dni pripeljejo malčke v šolo z avtomobilom. Med njimi je tudi Marina, čeprav njena mama Manja Štukelj pravi, da bo to trajalo le nekaj časa. »Hočem, da bo moja hčerka samostojna!«

dročju UJV Ljubljana v prometnih nesrečah 11 mrtvih, poškodovanih pa 367 otrok. Samo v letošnjih prvih sedmih mesecih pa je umrlo 12, poškodovanih pa je bilo 210 otrok.

Vzroki? Nenadno prečkanje ceste peš ali s kolesom, veliko tudi na prehodih za pešce.

Krivi? Največkrat vozniki, ker ne prilagodijo hitrosti pred šolami, otroškimi igrišči in skupinami otrok.

Pa dodajmo še naše mnenje. Krive so tudi nekatere šole, ker ne namenjajo dovolj skrbi prometni vzgoji in seveda starši, ki so prvi poklicani in so tudi najbolj zainteresirani za življenje in varnost svojega otroka. Neredko lahko vidimo, kako mati pelje otroka v rdečo luč ali pa celo tam,

kjer ni prehoda, čez dvojno belo črto.

Obiskali smo tudi šolo Veljka Vlahovića v Kosezah. Šola je nova in ima tisoč učencev. Nedalet od nje je Podutiška cesta, prek katere mora v šolo precejšnje število učencev. Cesta je ravna in vozniki po njej vozijo zelo hitro. Največkrat veliko prehitro. Zato je prehod za šolarje zelo nevaren.

»Kaj smo storili za varnost naših šolarjev? Najprej smo na roditeljskih sestankih opozorili starše,« je povedal Janez Dobnikar, ravnatelj šole. »Že prve ure so tovarišice, posebej v prvih razredih, poučile najmlajše, kako se morajo vesti na cesti, čeprav prve dni malčke pripeljejo v šolo starši. Imeli pa smo tudi že prvo uro prometne vzgoje, za prve tri

Tudi tako se pogosto zgodi. Voznik ustavi na prehodu in hočeš nočeš, treba je prečkati cesto mimo prehod.

Miličnik Simon Urbanija nadzoruje prehod prek Njegoševe pred šolo Toneta Čufarja. »Lahko bi rekel, da otroci sami zelo pazljivi na prehodu za pešce. Vozniki pa? Bržčas veliko pomeni že to, da vidijo uniformirane.«

razrede, ki jo je vodil miličnik. Tudi v programu šolskega radia stalno opozarjamo na nevarnost na cesti. Usposabljam osem učencev za »miličniško službo«, imamo pa tudi dva mentorja za prometno vzgojo.«

Šolsko vodstvo je že lani zaprosilo za vidnejšo oznako najbolj nevarnega prehoda na cesti, za sedaj na prošnjo ni odmeva. Cudno!?

Kako pa je v šoli Prežihovega Voranca, ki je v središču Ljubljane in pravzaprav z vseh strani obkrožena z več ali manj močno prometnimi ulicami.

Vilma Šega, ravnateljica, in Ljubo Silojevič, njen pomočnik, sta nam povedala:

»Res smo kakor na otoku, ki ga obliva pravo morje prometa, vendar so samo na dveh preho-

dih oznake, da je v bližini šola. Puharjeva in Kidričeva teh oznak nimata. Najbolj nevaren prehod za naše učence je na Prešernovi cesti! Tja hodijo na rekreacijo in k telovadbi mnogi razredi. Naša telovadnica je pač premajhna. Seveda pa je na vseh prehodih najbolj nevarno zjutraj, ko pride v šolo 900 učencev.«

Šola Prežihovega Voranca je značilna po tem, da ima tudi posebne oddelke za pouk v srbohrvaškem jeziku. Ti otroci prihajajo v šolo iz vse Ljubljane in celo iz drugih bližnjih krajev. Otroci prečkajo številne ceste, vozijo se z avtobusi in so zato še v večji nevarnosti.

»Prometno vzgojo skušamo vključiti v pouk, in to pri vseh tistih predmetih, ki to omogočajo.

Tako denimo v prvem razredu pri spoznavanju šolske okolice kasneje pri spoznavanju mesta. Mnogo pa se pogovarjamo o varnosti v prometu tudi na roditeljskih sestankih pri prometnem krožku, kjer je lani sodelovalo 42 učencev in organizirali smo tudi izpite za kolesarje.«

Učencev-miličnikov pa v šoli nimajo. Smrtna nesreča učenca-miličnika, ki se je pripetila pred časom, je vodstvu šole vtila strah pred odgovornostjo. Zato v tej šoli nimajo te »miličnice«, čeprav se nesreče ni dognala pri njih. Prehod na Prešernovi cesti sedaj na lastno pobudo nadzirajo pravi miličniki. Tako kot še prenekateri v Ljubljani.

Foto: A. Agnič

Slovenijo je minuli teden obiskala 30-članska študijska delegacija centralnega sveta Zveze sindikatov Sovjetske zveze, ki se v naši državi mudi na povabilo sveta ZSJ. Gostje so obiskali številne delovne organizacije v Sloveniji (Gradis, Stol Kamnik, Lek v Ljubljani ter Vezenino in LIP na Bledu). S predstavniki delovnih kolektivov so se pogovarjali o samoupravljanju, o delu družbenopolitičnih organizacij in zlasti o delu osnovnih organizacij sindikata.

Sovjetsko sindikalno delegacijo je sprejel tudi podpredsednik RS ZSS Miran Potrč in jo seznanil z družbenopolitičnim razvojem naše republike in z načrti za nadaljnji razvoj.

Pregled izdanih brošur v zbirki Knjižnica Sindikati, ki jo lahko še dobite

Št.	Grčar: Organiziranost in delovanje sindikatov	20
Št. 3:	O. Bručan in S. Grčar: Finančno poslovanje v sindikatih	20
Št. 4:	P. Toš: Samoupravna delavska kontrola	8
Št. 6:	Samoupravno urejanje dohodkovnih odnosov v združenem delu	40
Št. 7:	Aktualne družbenopolitične naloge sindikatov danes	30
Št. 8:	Ljudska obramba in družbena samozашčita — temeljna naloga sindikatov	30
Št. 9:	Bogdan Kavčič: Samoupravljanje v združenem delu	40
Št. 10:	R. Albreht: Nov korak pri graditvi temeljev socialistične samoupravne družbene ureditve	8
Št. 11:	Gabrijel Sfiligoj: Gospodarjenje v združenem delu	30
Št. 12:	Tehnologija in samoupravljanje	35
Št. 13:	Sindikati in uveljavljanje dohodkovnih odnosov v združenem delu	25
Št. 14:	Družbena preobrazba odnosov med delavci v proizvodnih in trgovskih organizacijah	40

NAROČILNICA
Pri ČGP Delo — TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, neprekinano nato-čamo:
kom. št. 2 kom. št. 6 kom. št. 9 kom. št. 12 kom. št. 13 kom. št. 14 kom. št. 11 kom. št. 8 kom. št. 7 kom. št. 10 kom. št. 3 kom. št. 4 kom. št. 5 kom. št. 1
Naročene brošure pošljite na naslov:
(ulica, poštna številka, kraj)
Datum: kraj:
Plačati bomo plačali v 15 dneh po prejemu brošur.